

Τα κελιά της Ρήνειας

Ξεχωριστές ευχαριστίες στον κ. Κλήμη Ασλανίδη για την υποστήριξη στην εκπόνηση της παρούσας εργασίας. Ένα θερμό ευχαριστώ στην κ. Ζώζη Παπαδοπούλου, τον κ. Γιάννη Μητσούλη και όλα τα παιδιά για την έμπνευση και τις όμορφες στιγμές στις Δήλες.

Τα κελιά της Ρήνειας

Η οργάνωση του αγροτικού τοπίου
και η αρχιτεκτονική των αγροικιών

Ερευνητική Εργασία της Σχολής Αρχιτεκτόνων Μηχανικών του Πολυτεχνείου Κρήτης

φοιτητής: Γιάννης Αποστολόπουλος
επιβλέπων καθηγητής: Κλήμης Ασλανίδης

Χανιά 2024

Περιεχόμενα

12 **Εισαγωγή** 15

16 **Νήσος Ρήνεια**
Η γεωγραφία της περιοχής 19

20 **Ιστορική Αναδρομή**
Το χρονικό κατοίκησης στην Ρήνεια 23

24 **Οι αρχαιότητες και οι νεότερες κατασκευές**
Οι πρώτες ανασκαφές και η κατασκευή των κελιών 29

30 **Προσεγγίζοντας το νησί**
Σκέψεις για την εμπειρία στη Ρήνεια 33

34 **Η οργάνωση του αγροτικού τοπίου**
Οι παρτίδες, οι ξερολιθιές, τα κελιά 49

50 **Το κελί**
Ανάλυση της αρχιτεκτονικής των κελιών 77

Περιεχόμενα

78 **Χαρτογράφηση των κελιών**
Ανάλυση και τυπολογικός προσδιορισμός των κελιών 145

146 **Τα κελιά της Δήλου**
Ανάλυση κελιών της Δήλου και τυπολογικός παραλληλισμός με αυτά της Ρήνειας 153

154 **Οι αγροικίες στις Κυκλάδες**
Τα χωριά της Μυκόνου, οι αγροικίες στην Τζιά και οι θεμωνιές της Σύρου 163

164 **Το τοπίο σήμερα**
Η κατοίκηση στα κελιά σήμερα 185

186 **Επίλογος** 191

192 **Βιβλιογραφία** 193

Περίληψη

Η παρούσα ερευνητική εργασία πραγματεύεται τις παραδοσιακές αγροικίες, τα «κελιά» στο νησί της Ρήνειας, καθώς και τον ρόλο τους στην οργάνωση του αγροτικού τοπίου και της ζωής στο νησί.

Μέσω αρχιτεκτονικής ανάλυσης των αγροικιών, επιχειρείται να προσδιοριστεί ο τύπος του κελιού όπως αυτός συναντάται στο νησί της Ρήνειας. Οι παρτίδες, οι ξερολιθιές, τα κελιά, οι στάβλοι, και τα αλώνια συμπληρώνουν τις αγροικίες και τοπίο. Η συγκρότηση του τύπου του κελιού και η ανάλυση των αρχιτεκτονικών χαρακτηριστικών του επιδιώκει τη διαφύλαξη και την προστασία των μοναδικών αυτών αρχιτεκτονημάτων, της φιλοσοφίας και των αξιών που τα διέπουν.

Σε αυτό το πλαίσιο υποστηρίζεται πως τα κελιά διαθέτουν μια δυναμική εξέλιξης και προσαρμογής που τα καθιστά ικανά να απαντήσουν και στις ανάγκες του σήμερα, με ορίζοντα να αποτελέσουν το ζωτικό κύτταρο για την ενεργοποίηση του αγροτικού τοπίου του νησιού.

Εισαγωγή

Εισαγωγή

Αντικείμενο - Σκοπός Έρευνας

Αντικείμενο της παρούσας έρευνας αποτελούν οι αγροικίες, τα «κελιά» της Ρήνειας, καθώς και ο ρόλος τους στην οργάνωση του αγροτικού τοπίου του νησιού.

Η έρευνα αποσκοπεί στην καταγραφή των αρχιτεκτονικών χαρακτηριστικών των κελιών και τον προσδιορισμό του τύπου του κελιού. Αυτή η συγκρότηση της τυπολογίας του κελιού της Ρήνειας τα εντάσσει και τα συσχετίζει με άλλες αγροικίες της Δήλου, της Μυκόνου και ευρύτερα των Κυκλάδων. Η μελέτη αυτών των μοναδικών αρχιτεκτονημάτων επιδιώκει ταυτόχρονα την προστασία τους και την διαφύλαξη της φιλοσοφίας και των αξιών που τα διέπουν.

Σε αυτό το πλαίσιο στοιχειοθετείται η θέση πως τα κελιά μπορούν να διατελέσουν κεντροβαρή ρόλο στην ενεργοποίηση του αγροτικού τοπίου του νησιού, απαντώντας και στις ανάγκες του σήμερα.

Τα κελιά της Ρήνειας μέχρι και σήμερα, δεν έχουν αποτελέσει αντικείμενο μελέτης, κάτι που καθιστά το παρόν υλικό, σχέδια, φωτογραφίες κ.ά πρωτότυπο, αλλά και την αφετηρία για επερχόμενες μελέτες τόσο από την αρχιτεκτονική σκοπιά όσο και από διαφορετικούς κλάδους.

Μεθοδολογία Ερευνας

Η έρευνα βασίζεται επί το πλείστον σε έρευνα πεδίου η οποία πραγματοποιήθηκε στο νησί της Ρήνειας αλλά και της Δήλου, σε συνεργασία με την Εφορεία Αρχαιοτήτων Κυκλάδων στα πλαίσια του Ερευνητικού προγράμματος που διεξάγεται στο νησί της Ρήνειας. Η επιτόπια έρευνα πραγματοποιήθηκε τον Ιούλιο του 2021, Ιούλιο του 2022 και τον Ιούλιο του 2023.

Η πρόσβαση στο νησί είναι εξαιρετικά δύσκολη καθώς πραγματοποιείται κυρίως με ιδιωτικά σκάφη και επιτρέπεται κάτω από αυστηρά πλαίσια. Το ίδιο ισχύει και για τις μετακινήσεις πάνω στο νησί της Ρήνειας. Τα κελιά βρίσκονται διάσπαρτα στην έκταση του νησιού και για την επίσκεψη τους χρειάστηκε να διανυθούν μεγάλες αποστάσεις σε απαιτητικά μονοπάτια. Η πλειοψηφία αυτών δε ήταν κλειστά και μη προσβάσιμα. Οι επισκέψεις σε ορισμένα από αυτά πραγματοποιήθηκαν έπειτα από επικοινωνία και φιλοξενία από τους ντόπιους, τους οποίους επίσης χρειάζεται τύχη για να τους συναντήσεις στα κελιά τους, καθώς δεν αποτελούν μόνιμες κατοικίες και βρίσκονται σε αυτά περιστασιακά.

Το ιδιαίτερο ιδιοκτησιακό καθεστώς, η δυσκολία της πρόσβασης αλλά και η γεωμορφολογία του νησιού έχουν κρατήσει στην αφάνεια το νησί και τα κελιά. Για τον λόγο αυτό ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στην φωτογραφική τεκμηρίωση των κελιών. Επιπλέον σε συνεργασία με την εφορεία Αρχαιοτήτων Κυκλάδων με την χρήση drone παρήχθησαν ορθοφωτογραφίες κελιών, που επιλέχθηκαν για τα ιδιαίτερα αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά τους. Αυτές στη συνέχεια χρησιμοποίησα ως υπόβαθρα για την παραγωγή σχεδίων αποτύπωσης και διαγραμμάτων. Επιπλέον μελετήθηκαν επιμέρους κατασκευές όπως στάβλοι, αλώνια και ξερολιθιές που συμπληρώνουν το τοπίο και πλαισιώνουν τις αγροικίες.

Κατά την διάρκεια της έρευνας μου στο πεδίο είχα την ευκαιρία να διαμείνω σε ορισμένα κελιά. Αυτό μου έδωσε την δυνατότητα να αντιληφθώ και βιωματικά την ζωή σε αυτά. Να βιώσω τους χώρους, τις διαστάσεις, τα υλικά. Να τα αντιληφθώ ως ένα ενιαίο σύστημα συσχετίζοντάς τα με τις αγροτικές δραστηριότητες, τις επί μέρους κατασκευές, το τοπίο και τις κλιματικές συνθήκες. Ταυτόχρονα η επαφή με τους ντόπιους, η φιλοξενία, οι συζητήσεις-συνεντεύξεις, οι ιστορίες που μοιράστηκαν μαζί μου, μού προσέφεραν μια αρκετά ολοκληρωμένη εμπειρία του νησιού, του τοπίου, των κατασκευών, των δραστηριοτήτων, της ζωής αλλά και των δυνατοτήτων και προοπτικών του νησιού.

Δομή

Η εργασία περιλαμβάνει κατ'αρχάς γεωγραφικά στοιχεία για το νησί της Ρήνειας. Ακολουθεί μια ιστορική αναδρομή όπου παρουσιάζεται το χρονικό κατοίκησης στο νησί. Στην συνέχεια παρατίθενται πληροφορίες σχετικά με νεότερες κατασκευές του 19ου αιώνα όπως τα κελιά και το Λοιμοκαθαρτήριο, καθώς και το αρχαιολογικό ενδιαφέρον για την περιοχή. Έπειτα πραγματοποιείται τυπολογικός προσδιορισμός των κελιών, και συσχέτιση με αυτά της Δήλου, αλλά και ευρύτερα στη Μύκονο και τις Κυκλάδες . Τέλος καταλήγει με σχολιασμό της ζωής στο νησί και το ρόλο που μπορούν να διατελέσουν τα κελιά σήμερα.

Νήσος Ρήνεια

Η γεωγραφία της περιοχής

Η γεωγραφία της περιοχής

Η Ρήνεια είναι ακατοίκητο νησί των Κυκλάδων έκτασης 13,904 τ.χλμ. Βρίσκεται δυτικά της Δήλου και πλησίον της Μυκόνου. Η τοπογραφία του νησιού χαρακτηρίζεται από τραχύ ανάγλυφο και σχετικά ήπιους λόφους με το μέγιστο υψόμετρο στο νησί να βρίσκεται στα 136μ. Η ακτογραμμή του νησιού είναι ιδιαίτερα ακανόνιστη σχηματίζοντας πολυάριθμους όρμους , κόλπους και χερσονήσους, με το συνολικό μήκος των ακτών της να φτάνει τα 43 χιλιόμετρα. Οι παράκτιες περιοχές είναι κυρίως βραχώδεις, με διάσπαρτες βοτσαλωτές και αμμώδεις παραλίες. Οι ντόπιοι συχνά αποκαλούν την Ρήνεια και ως «μεγάλες Δήλες» και αντίστοιχα το βόρειο τμήμα αποκαλείται «πάνω Δήλες» και το νότιο «κάτω Δήλες».

Το νησί αποτελεί ιδιοκτησία του Δήμου Μυκόνου. Ο τελευταίος διαθέτει το νησί σε Μυκονιάτες αγρότες που συχνά αναφέρονται και ως Δηλιανοί για κτηνοτροφική και γεωργική χρήση.

Η μυθολογία αναφέρει ότι οι Κυκλάδες πήραν το όνομά τους από τις ομώνυμες Νύμφες τις οποίες μεταμόρφωσε σε βράχους ο Ποσειδώνας. Λέγεται επίσης πως ονομάστηκαν έτσι από τη λέξη «Κύκλος» γιατί διαμορφώνονται σε ένα νοητό κύκλο γύρω από τη Δήλο, το ιερό γενέθλιο νησί του Απόλλωνα.

Το κλίμα των Κυκλάδων είναι εύκρατο με ήπιους χειμώνες και δροσερά καλοκαίρια. Οι χειμερινές μέσες θερμοκρασίες κυμαίνονται από 10° μέχρι 16°C, ενώ οι αντίστοιχες μέσες καλοκαιρινές από 24° μέχρι 30°C. Τα «μελτέμια», εποχιακοί βορειοανατολικοί και βορειοδυτικοί άνεμοι, δροσίζουν τις ζεστές καλοκαιρινές μέρες.

Οι κλιματολογικές συνθήκες στις Κυκλάδες και ιδιαίτερα στην Ρήνεια θα μας απασχολήσουν στην συνέχεια της έρευνας. Το πώς δηλαδή το κλίμα παρουσιάζεται ως τροποποιητικός παράγοντας στην παραχθείσα παραδοσιακή αρχιτεκτονική των κελιών, αλλά και στις δραστηριότητες της υπαίθρου, οι οποίες με την σειρά τους ανατροφοδοτούν την αρχιτεκτονική γλώσσα των κελιών.

Η χλωρίδα της Ρήνειας είναι κατ' εξοχήν μεσογειακή και περιλαμβάνει κυρίως φυτά ανθεκτικά στην ξηρασία, με ισχυρό ριζικό σύστημα που τα βοηθά να επιβιώσουν την ξηρή καλοκαιρινή περίοδο. Τέτοια είναι διάφοροι θάμνοι και βότανα όπως είναι το θυμάρι. Επιπλέον τα μόνα δέντρα που συναντώνται είναι σημειακά κάποια αλμυρίκια. Τα εδάφη της Ρήνειας είναι ιδιαίτερα εύφορα και τα τελευταία χρόνια η γεωργική δραστηριότητα στρέφεται κυρίως προς την καλλιεργεια δημητριακών. [1]

[1] Επιμελητήριο Κυκλάδων, https://www.e-kyklades.gr

Ιστορική Ανδρομή

Το χρονικό κατοίκησης στην Δήλο και στην Ρήνεια

Το χρονικό κατοίκησης στη Ρήνεια

Η Ρήνεια έχει ίχνη κατοίκησης που ξεκινούν την 3η χιλιετία π.Χ. Ωστόσο η πρώτη ιστορική αναφορά για την νήσο εντοπίζεται στο 530 π.Χ. όταν ο τύραννος Πολυκράτης της Σάμου, που με τα πλοία του κυριαρχούσε στο Αιγαίο, «αφού επικράτησε με το ναυτικό του και εξουσίαζε τα άλλα νησιά, κατέλαβε τη Ρήνεια και την αφιέρωσε στον Απόλλωνα της Δήλου δένοντάς τη με αλυσίδα στη Δήλο» (Θουκυδίδης). Το 430 π.Χ. ξεσπά ο λοιμός της Αθήνας με καταστροφικές συνέπειες για τους Αθηναίους. Οι τελευταίοι αποφασίζουν το 425 π.Χ. ως ένδειξη ευσέβειας προς τον θεό Απόλλωνα να εξαγνίσουν το νησί της Δήλου. Αυτό σήμαινε πως κανείς δεν επιτρεπόταν να πεθάνει στο νησί της Δήλου αλλά και πως τα λείψανα των νεκρών των Δηλίων έπρεπε να απομακρυνθούν από το νησί.[1]

Έτσι το 426-425 π.Χ. οι Αθηναίοι ανοίγουν όλους τους τάφους των Δηλίων και αποφασίζουν να μεταφέρουν τα λείψανα στο πλησιέστερο νησί, στην Ρήνεια. Εκεί στα ανατολικά παράλια της Ρήνειας και σε άμεση επαφή με την Δήλο ανοίγεται ο «Βόθρος της Καθάρσεως». Πρακτικά πρόκειται για έναν μεγάλο «λάκκο» δίπλα στην ακτή, στον οποίο οι Αθηναίοι εναπόθεσαν τα λείψανα των Δηλίων, επιτύμβιες στήλες, αγγεία, κτερίσματα κ.ά. Ο Βόθρος της Καθάρσεως αποτελεί λοιπόν μια καθοριστική στιγμή στην ιστορία του νησιού, αφού έκτοτε το νησί θα αποτελέσει την νεκρόπολη της Δήλου και υπό αυτήν κυρίως την ιδιότητα θα αναπτυχθεί ως δορυφόρος της πολυσήμαντης Δήλου εκείνης της εποχής.[2]

Σταδιακά τα ανατολικά παράλια της Ρήνειας θα μετατραπούν σε μια απέραντη νεκρόπολη, με εξέχοντα μνημεία όπως αυτό της «Γλαρόπουντας», μεγάλο βαθμιδωτό ταφικό μνημείο ή φάρος. Μεγάλα υπόσκαφα ταφικά οικοδομήματα με θήκες «columbarium», πλήθος από επιτύμβιες στήλες και σαρκοφάγους. Στην ευρύτερη έκταση του νησιού εντοπίζονται ιερά όπως αυτό αφιερωμένο στην Άρτεμη. Ακόμη συναντώνται διάφορες αρχαίες θέσεις, με χαρακτηριστικά κυρίως αρχαίων αγροικιών και άλλων αξιόλογων οικοδομημάτων.

Η Ρήνεια μοιάζει να εγκαταλείπεται μετά την καταστροφή της Δήλου στον πόλεμο του Μιθριδάτη (88 π.Χ.) καθώς η ζωή στο νησί της Ρήνειας ήταν απόλυτα συνδεδεμένη με αυτή του νησιού της Δήλου. Το αποτύπωμα στην νήσο από τότε μέχρι και τον 19ο αιώνα είναι αμυδρό. Εξαίρεση αποτελεί η αρχαία θέση του πύργου στην βόρεια πλευρά του νησιού. Εκεί ερευνητές υποστηρίζουν πως κατά τον 14ο αιώνα βρισκόταν το κάστρο του τάγματος των Ιωαννιτών Ιπποτών. Σύμφωνα με πηγές ήταν εγκατεστημένο στις Δήλες με εντολή των δουκών της Νάξου προκειμένου να εξουδετερώσει τους πειρατές που δρούσαν στις Κυκλάδες την περίοδο εκείνη. [1]

[1] δρ. Ζώζη Παπαδοπούλου, (2020), https://www.kathimerini.gr/society/1081424/rineia-i-alli-dilos/

[2] δρ. Ντόρα Βασιλικού, (2006), 34-37.

άποψη υπόσκαφου ταφικού μνημείου με θήκες «columbarium»
πηγή: Εφορεία Αρχαιοτήτων Κυκλάδων

Οι αρχαιότητες και οι νεότερες κατασκευές

Οι πρώτες ανασκαφές και η κατασκευή των κελιών

Οι πρώτες ανασκαφές και η κατασκευή των κελιών

Με την άνθηση του φιλελληνισμού στην Ευρώπη ήδη από τον 18ο αιώνα αναπτύσσεται ενδιαφέρον από τους Ευρωπαίους εξερευνητές και για την περίπτωση της Δήλου. Το ενδιαφέρον αυτό αυξάνεται ακόμα περισσότερο με την ίδρυση του νεοσύστατου ελληνικού κράτους. Πλέον η ανάδειξη των αρχαιοτήτων έχει καθοριστικό ρόλο στην συγκρότηση της ταυτότητας και της συνείδησης των Ελλήνων. Μέσω της ανάδειξης των αρχαιοτήτων αυτών επιτυγχάνεται η ταυτοτική σύνδεση του σύγχρονου ελληνικού κράτους με τον αρχαίο ελληνικό κόσμο.

Έτσι για ακόμα μια φορά, σε συνέχεια των ανασκαφών στο νησί της Δήλου, το ενδιαφέρον στράφηκε και σε αυτό της Ρήνειας. Κατά τον 19ο - 20ό αιώνα αναπτύσσεται ανασκαφική δραστηριότητα από τους δύο πρώτους Εφόρους Αρχαιοτήτων Κυκλάδων, Δημ. Σταυρόπουλο και Δημ. Πίππα.[1]

Η Ρήνεια μαζί με τη Δήλο παραχωρήθηκαν στο Δήμο Μυκονίων προς γεωργική και κτηνοτροφική εκμετάλλευση το 1844. Υπάρχουν όμως πολλές μαρτυρίες για τον αγροτικό χαρακτήρα τους και την εκμετάλλευσή τους από τους Μυκονιάτες τουλάχιστον δύο αιώνες πριν (Χατζηδάκης 1998: 135-166). Οι «Μεγάλες Δήλες» , η Ρήνεια είναι χωρισμένη σε ογδόντα «παρτίδες» και οι «Μικρές», η Δήλος, σε εννέα.[2]

Αυτές οι παρτίδες, εκτάσεις γης παραχωρούνται σε κτηνοτρόφους και γεωργούς από την Μύκονο προς εκμετάλλευση τους. Φυσικά η διαχείριση αυτών των εκτάσεων γης, ειδικά σε ένα νησί του οποίου η σύνδεση διακόπτεται τακτικά λόγω καιρικών συνθηκών, σήμαινε και την κατασκευή αγροικιών, των «κελιών». Έτσι σε κάθε παρτίδα αντιστοιχεί τουλάχιστον ένα κελί για την εξυπηρέτηση των αναγκών των γεωργικών και κτηνοτροφικών εργασιών.

Το 1878 κατασκευάζεται στην Ρήνεια το δημόσιο λοιμοκαθαρτήριο Δήλου. Σε αυτό κατέπλεαν πλοία από λιμάνια της Μεσογείου με προορισμό την Ελλάδα. Εκεί παρέμεναν για 5-40 μέρες καραντίνα στα πλαίσια περιορισμού της εξάπλωσης επιδημιών όπως της πανώλης και της χολέρας. Ο Κωνσταντίνος Καβάφης χαρακτηριστικά αναφέρει πως στο πρώτο ταξίδι του στην Ελλάδα παρέμεινε δύο μέρες εκεί.[2]

[1]δρ. Ζώζη Παπαδοπούλου, 2020, Καθημερινή,https://www.kathimerini.gr/society/1081424/rineia-i-alli-dilos/

[2]Δέσποινα Νάζου, 2006, 3.

[3]δρ. Ζώζη Παπαδοπούλου, 2023, Lifo, https://www.lifo.gr/culture/arxaiologia/rineia-simantikes-arhaiotites-erhontai-sto-fos

άποψη ερειπίων του λοιμοκαθαρτηρίου

Προσεγγίζοντας το νησί

Σκέψεις για την εμπειρία στη Ρήνεια

Σκέψεις για την εμπειρία στη Ρήνεια

Προσεγγίζοντας κανείς τη Ρήνεια, ευθύς αμέσως αντιλαμβάνεται πως στο νησί ο χρόνος μοιάζει να έχει σταματήσει σε προηγούμενες δεκαετίες. Τα γαλαζοπράσινα νερά των ακτών σε υποδέχονται θεαματικά. Το τοπίο παρθένο, ανέγγιχτο με τα στάχια να δίνουν ένα χρυσαφί χρώμα στις πλαγιές του και τις ξερολιθιές να διατρέχουν τις εκτάσεις του. Μυρωδιές από θυμάρι να σε κατακλύζουν καθώς περπατάς στα μονοπάτια και κάπου κάπου κάποια λιγοστά αλμυρίκια.

Διάσπαρτα μέσα στις χρυσαφένιες εκτάσεις του νησιού ξεπροβάλλουν κάποιες μικροσκοπικές λευκές κατασκευές, τα «κελιά». Πρόκειται για παραδοσιακές κυκλαδίτικες αγροικίες όπου διέμεναν και διαμένουν οι ντόπιοι αγρότες. Το νησί ανήκει ιδιοκτησιακά στο δήμο Μυκόνου, ο οποίος το έχει χωρίσει σε «παρτίδες», εκτάσεις γης δηλαδή τις οποίες νοικιάζει σε Μυκονιάτες αγρότες για γεωργική και κτηνοτροφική εκμετάλλευση. Έτσι σε κάθε παρτίδα για την κάλυψη των αναγκών των αγροτών υπάρχει τουλάχιστον μία αγροικία, ένα κελί και άλλες κατασκευές για την αποθήκευση κυρίως δημητριακών.

Τον ποιμενικό χαρακτήρα της ζωής στη Ρήνεια μαρτυρά η διαρκής παρουσία από πρόβατα σε όλη της την έκταση. Για τον σταβλισμό τους εντοπίζονται στάβλοι από αργολιθοδομή και άλλες πρόχειρες κατασκευές από ξύλα, καλάμια και πέτρες που συχνά εκμεταλλεύονται τους φυσικούς γρανιτένιους βράχους.

Περπατώντας κανείς στο νησί αναμφίβολα θα παρατηρήσει τις «λάκκες». Λάκκους σκαμμένους στη γη σε βάθος μερικών μέτρων με μία γλίστρα συνήθως στη μια πλευρά. Οι λάκκες συγκεντρώνουν νερό το οποίο διατηρούν ακόμα και τους καλοκαιρινούς μήνες, χρησιμεύοντας στο πότισμα των ζώων, όπως είναι τα πρόβατα και τα βοοειδή. Παράλληλα συνήθως κοντά στα κελιά εντοπίζονται πέτρινα αλώνια που χρησιμοποιούνται για τον διαχωρισμό των δημητριακών που παράγονται στη Ρήνεια.

Τη θρησκευτική ευλάβεια των ντόπιων μαρτυρούν τα ξωκλήσια του νησιού αφιερωμένα στην Αγία Κυριακή, στην Αγία Τριάδα, στον Άγιο Γεώργιο. Εξέχουσα θέση στις καρδιές των ντόπιων έχει το πανηγύρι της Αγίας Κυριακής. Στις 7 του Ιούλη συγκεντρώνονται στο ξωκλήσι όλες οι οικογένειες του νησιού μαγειρεύουν τοπικά εδέσματα και μετά τον εκκλησιασμό ακολουθεί γλέντι με μουσικούς από τα τριγύρω νησιά και άφθονο οινόπνευμα.

Η Ρήνεια συνδέεται με το νησί της Μυκόνου ακτοπλοϊκώς με σκάφος του αγροτικού συνεταιρισμού. Το σκάφος αυτό γνωστό και ως «βοϊδάδικο» πιάνει στη Ρήνεια στην τοποθεσία «Κάσαρη» στα βορειοανατολικά του νησιού και χρησιμοποιείται τόσο για την μεταφορά των ντόπιων όσο και για την μεταφορά ζώων όπως πρόβατα και βοοειδή. Το νησί μπορεί να προσεγγίσει κανείς και από μικρότερες προβλήτες όπως είναι το «Κερενάλε» στα νοτιοανατολικά, η «Αγιά Κυριακή» λίγο βορειότερα και το «Ναυάγιο» στο βόρειο μέτωπο του νότιου τμήματος του νησιού. Στη συνέχεια πάνω στο νησί οι ντόπιοι μετακινούνται πεζή ή με τρακτέρ όπου είναι δυνατόν μέσω κάποιων αγροτικών χωμάτινων οδών.

Αυτό το ιδιόμορφο καθεστώς που προβλέπει ακόμα και σήμερα την αποκλειστική αξιοποίηση του νησιού ως τόπου αγροτικής παραγωγής, μοιάζει να πάγωσε τον χρόνο πριν την έκρηξη του τουρισμού στις Κυκλάδες. Το τοπίο του νησιού παρουσιάζει εξαιρετικές ομοιότητες με αυτό της Δήλου και της Μυκόνου. Αντιπαραβάλλοντας το δε με την Μύκονο κανείς μπορεί να κατανοήσει τις συντριπτικές επιπτώσεις που έχει το αποτύπωμα της τουριστικής ανάπτυξης των τελευταίων δεκαετιών στη Μύκονο αλλά και ευρύτερα στα νησιά των Κυκλάδων: Την άτακτη και άναρχη συχνά αστικοποίηση τους και την ανεξέλεγκτη διασπορά τουριστικών καταλυμάτων σε όλη την έκταση του νησιού, χωρίς οποιαδήποτε ένταξη ή συσχέτιση με υφιστάμενους οικισμούς και χωριά. Ένα μοντέλο ανάπτυξης που βρίσκεται σε αντιδιαστολή με την οργάνωση της ζωής στις Κυκλάδες κοιτώντας μερικές δεκαετίες πίσω.

Μέχρι και την σύσταση του ελληνικού κράτους η ζωή στα νησιά γινόταν σε κάστρα τη «χώρα» για την προστασία των κατοίκων από επιδρομές. Αυτός ο περιορισμένος χώρος κατοίκησης, σήμαινε την αύξηση της πυκνότητας και την ελαχιστοποίηση όλων των διαστάσεων και των χωρικών απαιτήσεων διαμορφώνοντας την κυκλαδίτικη αρχιτεκτονική όπως την αναγνωρίζουμε σήμερα. Έκτοτε όταν τα ζητήματα ασφάλειας εξαλείφτηκαν οι νησιώτες με αίτημα την αγροτική αξιοποίηση των εκτάσεων των νησιών τους κατασκευάζουν αγροικίες, με ορισμένες από αυτές να εξελίσσονται σε ενορίες ή και χωριά. Αυτή συνθήκη θα διατηρηθεί στις Κυκλάδες μέχρι και την δεκαετία του 60΄ όπου θα ξεκινήσει η τουριστική ανάπτυξη των νησιών θέτοντας τους δικούς της όρους για την οργάνωση του χώρου και του τοπίου.

Η Ρήνεια λοιπόν ανέγγιχτη από την τουριστική ανάπτυξη των τελευταίων δεκαετιών, αποτελεί ένα μοναδικό τεκμήριο για τις Κυκλάδες. Μια ζωντανή μαρτυρία για την οργάνωση της ζωής και του τοπίου στις Κυκλάδες πριν την έλευση του τουρισμού. Ένα τεκμήριο των αξιών, του τοπίου, και της ζωής που πραγματικά γοήτευσαν τους πρώτους ερευνητές και ταξιδιώτες.

Η οργάνωση του αγροτικού τοπίου

Οι παρτίδες, οι ξερολιθιές, τα κελιά

Οι παρτίδες, οι ξερολιθιές, τα κελιά

Στο νεοσύστατο ελληνικό κράτος δίνεται έμφαση στην ενίσχυση της αγροτικής παραγωγής. Στις Κυκλάδες η πειρατεία καταπολεμάται και οι επιδρομές εξαλείφονται. Οι νησιώτες εγκαταλείπουν την ασφάλεια που παρέχουν τα κάστρα και κατακτούν την ύπαιθρο, αναπτύσσουν γεωργικές και κτηνοτροφικές δραστηριότητες, κατασκευάζουν αγροικίες και άλλες απαραίτητες κατασκευές, σχηματίζουν χωριά και ενορίες.

Στην ίδια κατεύθυνση το ελληνικό κράτος το 1844 παραχωρεί στο δήμο Μυκόνου τα νησιά Δήλο και Ρήνεια προς γεωργική και κτηνοτροφική εκμετάλλευση. Ο Δήμος Μυκόνου τότε αποφασίζει να χωρίσει τις εκτάσεις των νησιών σε παρτίδες έκτασης περίπου 150 στρεμμάτων αλλά και την κατασκευή αγροικιών, των κελιών για την εξυπηρέτηση των αγροτών και των δραστηριοτήτων τους.

Το τοπίο των νησιών της Δήλου και της Ρήνειας μετασχηματίζεται και αποκτά τον αγροτικό χαρακτήρα που συναντάμε μέχρι και σήμερα. Οι ξερολιθιές αποτελούν χαρακτηριστικό γνώρισμα του κυκλαδίτικου τοπίου. Πρόκειται για λιθοδομές από τοπικούς λίθους, συχνά μαζί και με αρχαία αρχιτεκτονικά λίθινα ή μαρμάρινα μέλη, τα οποία στοιβάζονται, χωρίς συνδετικό κονίαμα, σε ύψος περί το 1.50 μέτρο. Με τις ξερολιθιές σημαίνονται τα όρια των παρτίδων αλλά και διακρίνονται επί μέρους τμήματα που χρησιμοποιούνται άλλοτε για βόσκηση και άλλοτε για καλλιέργεια. Το γεγονός ότι δεν περιλαμβάνουν κονίαμα σημαίνει πως χρειάζονται επισκευές ανά διαστήματα αλλά και μετασχηματίζονται ανάλογα με τις ανάγκες.

Κάθε παρτίδα όπως αυτή ορίζεται από τις ξερολιθιές περιλαμβάνει τουλάχιστον ένα κελί, συνήθως κεντρικά της παρτίδας, σε κάποιο ύψωμα. Τα κελιά συνδέονται με δίκτυο μονοπατιών ή και κάποιον υποτυπώδη αγροτικό χωμάτινο δρόμο. Εντός της παρτίδας συναντώνται ακόμη αρκετοί στάβλοι και αποθήκες.

Οι στάβλοι αποτελούν κατασκευές από αργολιθοδομή ύψους που δεν ξεπερνά τα δύο μέτρα. Η λιθοδομή τους δεν περιλαμβάνει κονίαμα ούτε κάποιο επίχρισμα όπως ασβέστη που συναντάται στα κελιά. Το σχήμα τους είναι επίμηκες με πλάτος που προσεγγίζει τα δύο με τρία μέτρα. Για την στέγαση τους χρησιμοποιούνται ξύλινα δοκάρια κάθετα στη μικρή διάσταση, καλάμια, φύκια, και πατητό χώμα. Στους στάβλους συναντώνται μία ή και δύο πόρτες που διευκολύνουν στην πρόσβαση των ζώων και ίσως κάποιο μικρό παράθυρο. Συχνά για την κατασκευή τους οι ντόπιοι εκμεταλλεύονται τους φυσικούς γρανιτένιους βράχους στους οποίους προσαρτώνται οι κατασκευές. Ακόμη συναντώνται ορισμένες ξύλινες ελαφρές κατασκευές από ακατέργαστη ξυλεία, καλάμια ή και μεταγενέστερες με

σανίδες και ξύλινες παλέτες που λειτουργούν συμπληρωματικά με τους στάβλους ως καταφύγιο για τα ζώα.

Επιπλέον σε κάθε παρτίδα, σε κοντινή απόσταση με το κελί, σε ανοιχτό χώρο συναντώνται τα αλώνια. Το αλώνι περιλαμβάνει μια επίπεδη λίθινη πλακόστρωση κυκλικού σχήματος που περικλείεται από όρθιες πέτρινες πλάκες ύψους περί τα πενήντα εκατοστά. Εκεί οι ντόπιοι μετά το θερισμό μεταφέρουν τα δεμάτια των δημητριακών όπως σιτάρι και κριθάρι, τα οποία και απλώνουν κυκλικά μέσα στο αλώνι. Στη συνέχεια με τη βοήθεια ζώων όπως βόδια ή και γαϊδούρια τα οποία σέρνουν τον «βολόδυρο» διαχωρίζεται ο καρπός από τα στάχια. Τα στάχια προορίζονται για ζωοτροφή ενώ ο καρπός σακιάζεται και προορίζεται για άλεση. Στην Ρήνεια δεν εντοπίζεται κάποιος μύλος, επομένως οι ντόπιοι μετέφεραν τα σιτηρά τους σε μύλους της Μυκόνου, για να τα αλέσουν και να τα εμπορευθούν.

Όσον αφορά την κτηνοτροφική παραγωγή στο τοπίο κυριαρχούν τα πρόβατα και σε εμφανώς μικρότερο πληθυσμό κάποια βοοειδή. Οι ντόπιοι διοχετεύουν τα ζώα τους στην αγορά της Μυκόνου όπου μεταφέρονται με το σκάφος του αναγκαστικού αγροτικού συνεταιρισμού. Το ίδιο συμβαίνει και με άλλα προϊόντα όπως το γάλα και άλλα τυροκομικά προϊόντα όπως είναι η κοπανιστή, η τυροβολιά και το ξινότυρο. Η άγρια ζωή στο νησί της Ρήνειας περιλαμβάνει αγριοκούνελα, άγρια πτηνά και τα «κροκοδείλια» ένα είδος σαύρας που συναντάται στην Δήλο και την Ρήνεια. Όλη η έκταση της Ρήνειας είναι ενταγμένη ως Ζώνη Ειδικής Προστασίας, στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού δικτύου προστατευόμενων περιοχών Natura 2000.

Στάβλοι και αποθήκες

Άποψη κατασκεύης από πέτρα και ξύλο που εκμεταλλεύεται την κοιλότητα των φυσικών βράχων

Το κελί

Ανάλυση των αρχιτεκτονικών χαρακτηριστικών των κελιών

Ανάλυση των αρχιτεκτονικών χαρακτηριστικών των κελιών

Το κελί

Με τον όρο κελί περιγράφονται οι αγροικίες που συναντώνται στη Ρήνεια. Οι περισσότερες από αυτές χρονολογούνται στα μέσα του 19ου αιώνα, μετά δηλαδή την παραχώρηση των νησιών στον Δήμο Μυκόνου προς αγροτική εκμετάλλευση. Ωστόσο υπάρχουν μαρτυρίες που τεκμηριώνουν τον αγροτικό χαρακτήρα του νησιού ήδη από τον 16ο αιώνα. Ορισμένες κατασκευές και κελιά από την παρατήρησή τους στο πεδίο μοιάζουν πρωιμότερα χωρίς ωστόσο να χρονολογούνται με ακρίβεια.

Τα κελιά αποτελούν τις αγροτικές κατοικίες των Δηλιανών αγροτών οι οποίες κατοικούνταν και κατοικούνται περιστασιακά ανάλογα με τις απαιτήσεις των αγροτικών δραστηριοτήτων. Όπως αναφέρθηκε και νωρίτερα σε κάθε παρτίδα εντοπίζεται τουλάχιστον ένα κελί. Πιο συγκεκριμένα όπως παρουσιάζεται στο παρακάτω χάρτη σε σύνολο ογδόντα παρτίδων εντοπίζονται περί τα 127 κτίσματα.

Τα κελία μεταβιβάζονται μαζί με τις παρτίδες στις νεότερες γενιές κάθε οικογένειας, δημιουργώντας μια γενεαλογική συνέχεια, μια παράδοση. Οι ντόπιοι τα αποκαλούν και «χωριά» μιας και τους φέρνουν κοντά με το οικογενειακό τους παρελθόν, την παράδοση, την φύση και τις δραστηριότητες της υπαίθρου. Τα χωριά λοιπόν κατέχουν εξέχουσα θέση στις καρδιές και την συνείδηση των ντόπιων διατηρώντας ένα νοσταλγικό χαρακτήρα.[1]

Η λιθοδομή

Για την κατασκευή των κελιών επιλέχθηκαν τοπικά υλικά μιας και η χρήση υλικών¬ εκτός του νησιού αποτελούσε πολυτέλεια. Έτσι για την κατασκευή τους χρησιμοποιήθηκαν τοπικοί λίθοι οι οποίοι βρίσκονται σε αφθονία στο νησί. Πολλές φορές αρχαία αρχιτεκτονικά μέλη, λίθινα ή μαρμάρινα να εντάσσονται στην λιθοδομή ή χρησιμοποιούνται για την γεφύρωση των ανοιγμάτων. Η ξυλεία εισάγεται στο νησί και χρησιμοποιείται για την κατασκευή της στέγης, των στεγάστρων αλλά και των κουφωμάτων. Τέλος χρησιμοποιούνται καλάμια φύκια και ασβέστης.

Τα δωμάτια των κελιών κατασκευάζονται από λιθοδομή πάχους περί τα

[1] δρ. Δέσποινα Νάζου, 2006, 3.

0,50μ και με καθαρό ύψος που οριακά ξεπερνά τα δύο μέτρα. Τα δωμάτια κατασκευάζονται σε επίμηκες σχήμα ενώ κατά περίπτωση η λιθοδομή εσωτερικά εμφανίζεται ελαφρώς επικλινής προς το εσωτερικό τους. Η λιθοδομή είναι κατά βάση ξηρή και επιχρισμένη με ασβέστη τόσο εσωτερικά όσο και εξωτερικά. Στο νησί εντοπίζονται ασβεστοκάμινοι στις οποίες οι ντόπιοι χρησιμοποιούσαν τα μαρμάρινα αρχαία μέλη για την παραγωγή ασβέστη, αγνοώντας την αξία και την σημασία τους για την ιστορία του νησιού. Οι ακανόνιστοι λίθοι της λιθοδομής σε συνδυασμό με τα πολλαπλά στρώματα ασβεστωμάτων, αποδίδουν ανάγλυφες όψεις με έντονες σκιάσεις να αναπτύσσονται υπό το έντονο κυκλαδίτικο φως.

Η στέγη

Για την στέγαση των δωματίων των κελιών τοποθετούνται ξύλινα ακανόνιστα ή πελεκητά δοκάρια διατομής περί τα 10-15 εκατοστά, κάθετα στην μικρή διάσταση του δωματίου. Καθώς η ξυλεία στην περιοχή είναι περιορισμένη, έτσι και οι δυνατότητες στέγασης μεγάλων επιφανειών περιορίζονται. Για τον λόγο αυτό η μικρή διάσταση των δωματίων κυμαίνεται μόλις στα 3 μέτρα ή και λιγότερο. Παρατηρούμε λοιπόν πως η πρόσβαση σε πρώτες ύλες όπως το ξύλο καθόρισε γενικότερα την μορφή των κελιών. Πάνω από τα δοκάρια αυτά τοποθετούνται εγκάρσια καλάμια από την περιοχή. Πάνω από τα καλάμια τοποθετούνται φύκια και μια τελική επίστρωση από πατητό χώμα.

Η τελική επίστρωση με το πατητό χώμα χρειάζεται επιδιορθώσεις και πάτημα με κύλινδρο τουλάχιστον μία φορά το χρόνο. Για τον λόγο αυτό σε πολλά από τα μη χρησιμοποιούμενα κελιά η φθορά ξεκινά από την υποχώρηση της στέγης. Εξαιτίας της συχνής συντήρησης που απαιτεί, πολλοί ντόπιοι αντικαθιστούν το πατητό χώμα με άλλα συνήθως τσιμεντιτικά κονιάματα. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να εμποδίζεται η φυσική διαπνοή και τα κελιά να θερμαίνονται, ιδιαίτερα τους καλοκαιρινούς μήνες χάνοντας την κατά τα άλλα μοναδική αίσθηση δροσιάς που τα χαρακτηρίζει. Αντίθετα προτείνεται η χρήση υδραυλικών και αργιλικών κονιαμάτων για τις περιπτώσεις που επιθυμείται η αντικατάσταση της χωμάτινης επίστρωσης, διατηρώντας τα δοκάρια, τα καλάμια και τις σανίδες.

Η οργανωση των χώρων και το εσωτερικό

Τα δωμάτια των κελιών διατηρούν «καθαρή» κάτοψη χωρίς επί μέρους εσωτερικές διαρρυθμίσεις. Επιπλέον το γεγονός ότι η πρόσβαση σε κάθε ένα από αυτά γίνεται από εξωτερική πόρτα, τους προσδίδει ένα πιο ανεξάρτητο χαρακτήρα μέσα στη σύνθεση. Η ελεύθερη κάτοψη τους προσδίδει ευελιξία σχετικά με τις χρήσεις που μπορούν να παραλάβουν. Η κουζίνα τοποθετείται εξωτερικά εντός της αυλής, με την τελευταία να αποτελεί ίσως τον πιο «ζωτικό» χώρο της σύνθεσης. Οι χώροι υγιεινής προστίθενται μεταγενέστερα, μέσω τις προσθήκης ενός μικρού όγκου στην άκρη της σύνθεσης.

Το εσωτερικό των κελιών κι αυτό λευκό ασβεστωμένο και εξαιρετικά λιτό. Χαρακτηριστικό του γνώρισμα οι εσοχές που λειτουργούν ως αποθηκευτικοί χώροι, δίνοντας ένα γλυπτικό χαρακτήρα στο εσωτερικό. Την αίσθηση αυτή συμπληρώνουν κτιστά καθιστικά, πάγκοι και πεζούλια.

Οι πόρτες και τα παράθυρα

Ο προσανατολισμός των κελιών θα μπορούσαμε να πούμε πως κατά κανόνα είναι νότιος. Η πρόσβαση στα επί μέρους δωμάτια γίνεται από την νότια πλευρά, δια μέσου της αυλής. Οι πιο συνηθισμένες πόρτες είναι οι αλογόπορτες. Πρόκειται για ξύλινες πόρτες οι οποίες χωρίζονται σε δύο φύλλα καθ' ύψος, το πάνω φύλλο και το μικρότερο από τα δύο, κάτω φύλλο. Αυτό ο τύπος πόρτας επιτρέπει το άνοιγμα και των δύο φύλλων είτε μαζί είτε το καθένα ξεχωριστά. Έτσι οι αλογόπορτες επιτρέπουν τον αερισμό και δροσισμό του χώρου εμποδίζοντας ταυτόχρονα την είσοδο στα περισσότερα ζώα του νησιού. Οι πόρτες αυτές κατασκευάζονται από ξύλινες σανίδες οι οποίες στην συνέχεια βάφονται σε αποχρώσεις του γαλάζιου ή παραμένουν στο φυσικό χρώμα του ξύλου.

Τα παράθυρα είναι και αυτά εξαιρετικά μικρά, οργανικά τοποθετημένα στις όψεις, και ακόμα μικρότερα στη βορεινή όψη των κελιών. Οι διαστάσεις των παραθύρων εσωτερικά είναι μεγαλύτερες από τις εξωτερικές δημιουργώντας ένα τραπεζοειδή σχηματισμό που ευνοεί τη διάχυση του φωτός στο εσωτερικό τους. Ο μικρός αριθμός σε συνδυασμό με το μικρό τους μέγεθος, δημιουργεί ένα ημίφως στο εσωτερικό των κελιών. Το ημίφως αυτό έρχεται σε αντίθεση με το έντονο κυκλαδίτικο καλοκαιρινό φως, δημιουργώντας στο εσωτερικό των κελιών συνθήκες δροσισμού που ανακουφίζουν από το έντονο φως και τις υψηλές καλοκαιρινές θερμοκρασίες. Ταυτόχρονα τα μικρά αυτά ανοίγματα εμποδίζουν τους ισχυρούς ανέμους, ιδιαίτερα τους χειμερινούς μήνες. Τα σκούρα είναι και αυτά ξύλινα ενώ παραδοσιακά, τζαμιλίκια δεν υπήρχαν.

Η αυλή

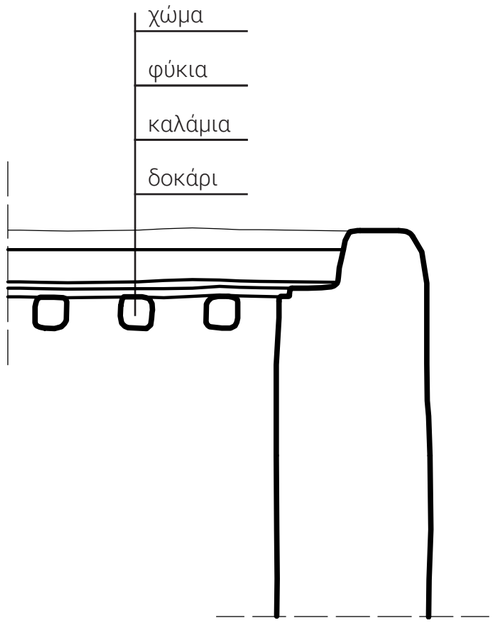
Η αυλή όπως αναφέρθηκε και νωρίτερα αποτελεί ίσως τον πιο ζωτικό χώρο των κελιών. Με νότιο προσανατολισμό προστατευμένη από την αγκαλιά των όγκων που την περιβάλλουν αποτελεί ένα κεντροβαρή ημιυπαίθριο χώρο. Εκεί λαμβάνει χώρα το μαγείρεμα, τα γεύματα και γενικότερα η κοινωνική συναναστροφή καθώς τα δωμάτια χρησιμοποιούνται κυρίως για τον ύπνο και την ξεκούραση. Η αυλή καλύπτεται από ένα ξύλινο στέγαστρο με καλάμια και συχνά μία κληματαριά, δημιουργώντας ιδανικές συνθήκες ακόμα και κατά την διάρκεια των πιο ζεστών καλοκαιρινών ημερών. Η αυλή συνήθως περιβάλλεται από ξερολιθιές που εμποδίζουν την είσοδο των ζώων, δημιουργώντας ένα φίλτρο, ένα ενδιάμεσο χώρο πρίν την είσοδο των δωματίων. Επιπλέον στην αυλή εκτός του μαγειρείου συναντώνται και άλλα κτιστά καθιστικά και πάγκοι.

Ο φούρνος

Τέλος την σύνθεση των κελιών συμπληρώνουν οι φούρνοι. Κτιστοί από λίθους και επιχρισμένοι με ασβέστη, συνήθως στο ανατολικό άκρο της αυλής. Μαζί με τις περίτεχνες καμινάδες τους αποτελούν ένα διακριτό αρχιτεκτονικό στοιχείο και συμπληρώνουν την αρχιτεκτονική ταυτότητα των κελιών.

Η στέγη

ενδεικτική τομή στέγης κελιού

άποψη στέγης στο εσωτερικό κελιού

Το εσωτερικό

Πόρτες

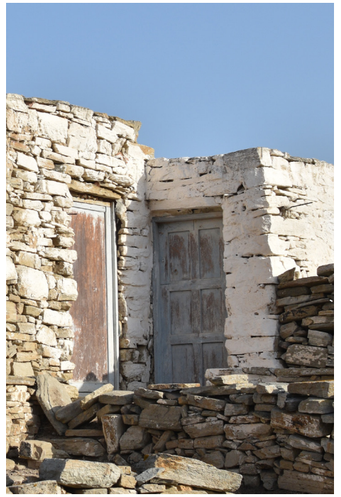
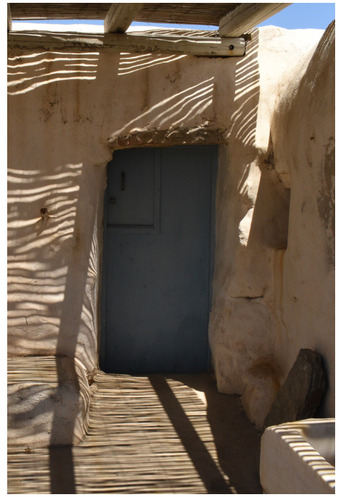

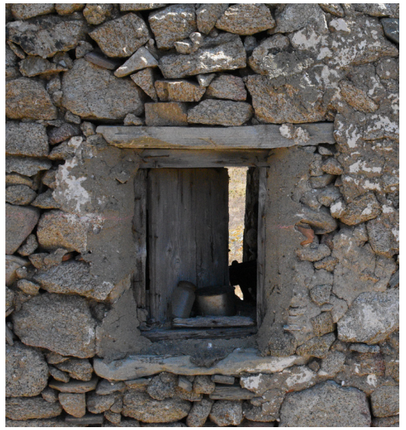

Παράθυρα

Παράθυρα και η οργάνωση των όψεων

Η αυλή

Ο φούρνος

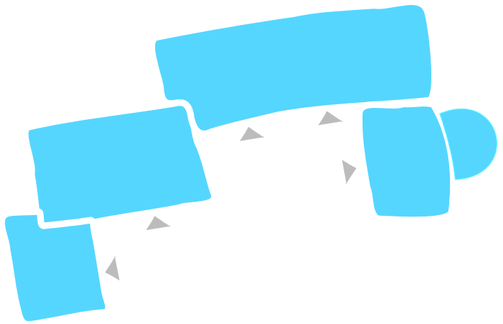

Χάρτης με τις τοποθεσίες εντοπισμού των κελιών
Συνολικά εντοπίζονται περί τα 127 κτίσματα σε σύνολο 80 παρτίδων

1. Πικραγγουριά

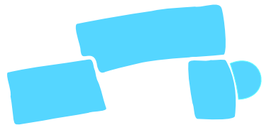
Το παρακάτω κελί βρίσκεται στο νότιο τμήμα του νησιού, σε ύψωμα με θέα την παραλία με το τοπωνύμιο «Πικραγγουριά». Ο προσανατολισμός του είναι νότιος και οι επί μέρους όγκοι όπως παρατηρείται και στις φάσεις εξέλιξης του, προστίθενται κατά μήκος με μια ελαφριά μετατόπιση προς τον νότο. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τη δημιουργία ενός βαθμιδωτού σχηματισμού Π με τη μεγάλη διάσταση να δημιουργεί ένα φίλτρο προς τον βορρά. Στη νότια πλευρά του κελιού δημιουργείται μια αυλή προστατευμένη από τους βόρειους ανέμους η οποία στεγάζεται με καλαμωτή. Ο τελικός σχηματισμός του κελιού περιλαμβάνει τέσσερα δωμάτια, στα οποία η πρόσβαση γίνεται εξωτερικά μέσω της αυλής και ένα φούρνο. Η κουζίνα βρίσκεται εξωτερικά, εντός της αυλής.

Εξέλιξη κελιού

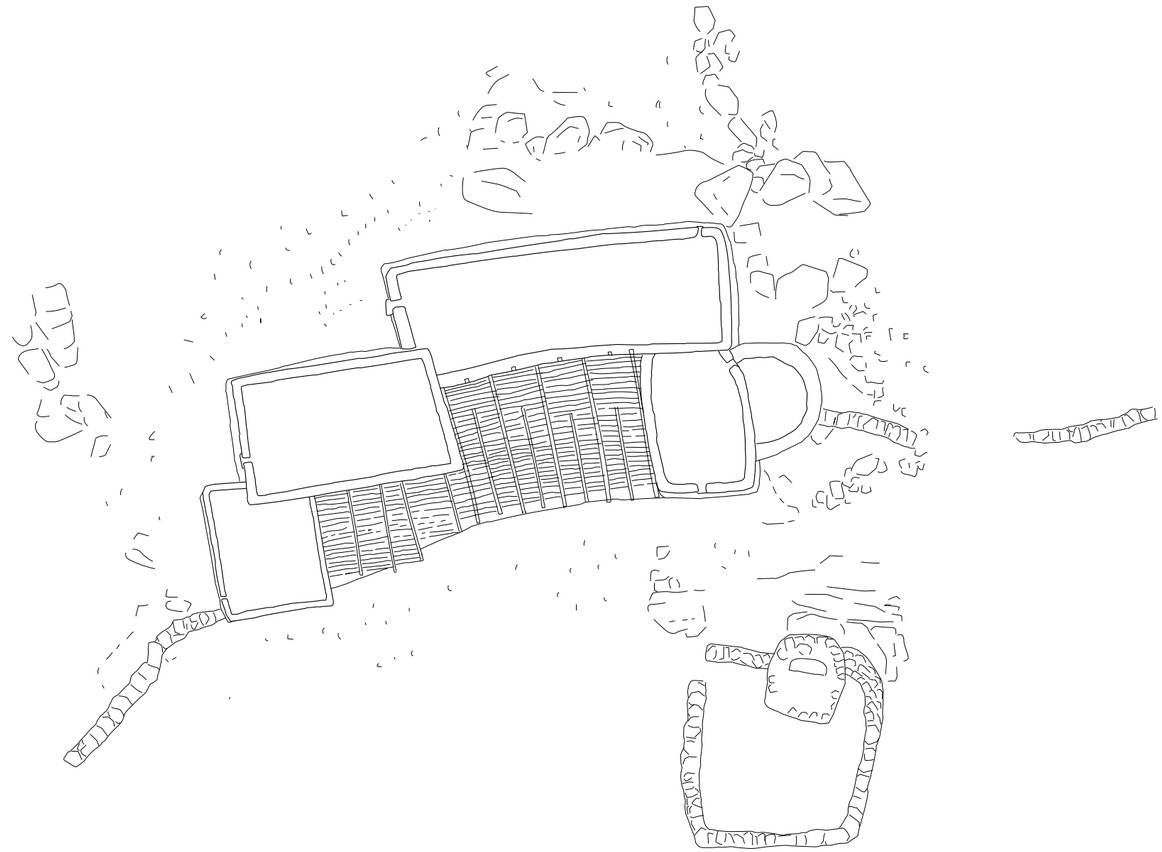

φάση α΄

φάση β΄

φάση γ΄

άποψη εσωτερικού αυλής υπό την σκιά καλαμωτής, ξύλινες αλογόπορτες και κτιστά καθιστικά

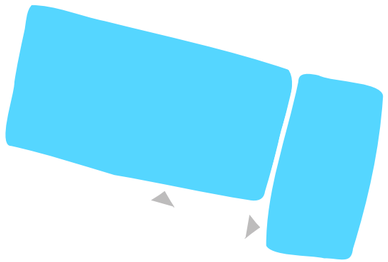
άποψη κουζίνας στο εσωτερικό της αυλής

Στο βάθος διακρύνεται το κελί στην τοποθεσία «Πικραγγουριά»

Άποψη της παραλίας «Πικραγγουριά» νότια του κελιού

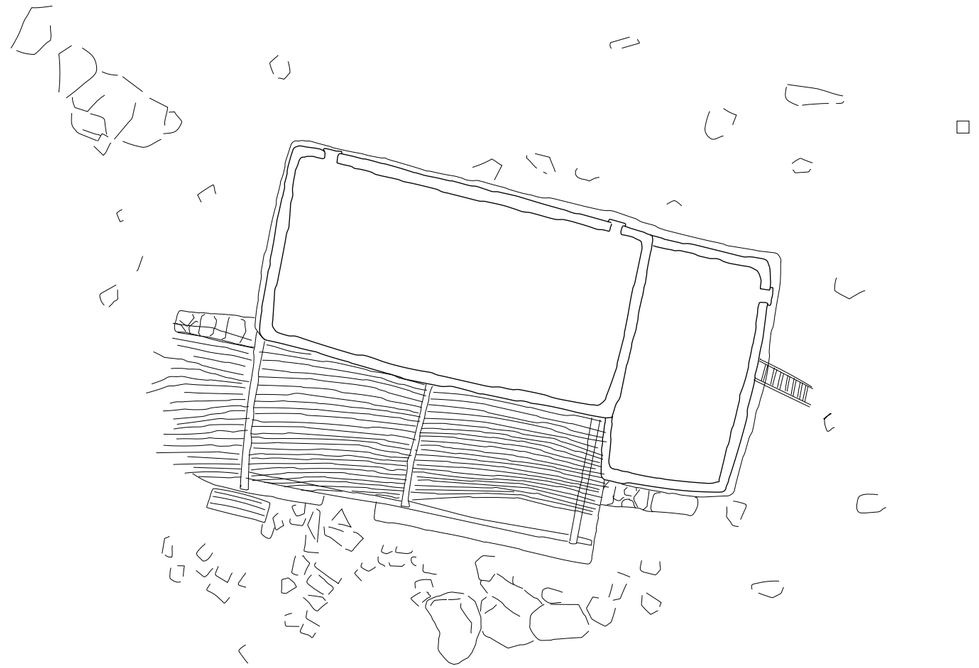
2. Παραλία Φυλάδι

Σε ύψωμα κοντά στην παραλία με τοπωνύμιο «Φυλάδι» εντοπίζεται το παρακάτω κελί. Πρόκειται για ένα τύπο κελιού που αποτελείται από μόλις 2 δωμάτια και την αυλή. Ο προσανατολισμός του είναι νότιος, ελαφρώς νοτιοδυτικός κάτι που σχετίζεται με την γεωμορφολογία του εδάφους. Η λογική του περιορισμού των βορινών ανέμων, τις νότιας αυλής στεγασμένη με καλάμια και κλαδιά, εφαρμόζεται και σε αυτή την απλούστερη σύνθεση όγκων , ενώ ξανά η πρόσβαση στα δωμάτια γίνεται εξωτερικά.

άποψη καλαμωτής από το εσωτερικό της αυλής

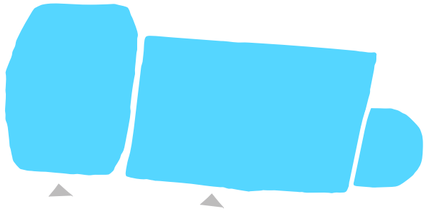

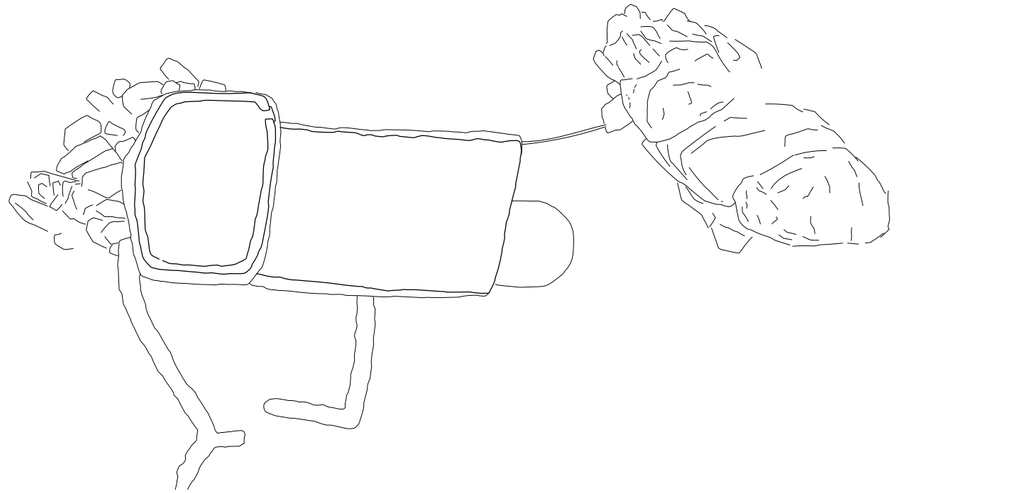

άποψη της παραλίας «Φυλάδι»

3. Παραλία Φυλάδι

Σε κοντινή απόσταση με το προηγούμενο κελί στην τοποθεσία «Φυλάδι» βρίσκεται το παρακάτω κελί. Ο προσανατολισμός νότιος, με τα δύο δωμάτια να τοποθετούνται σε σειρά. Το δωμάτιο στα δυτικά δεν διαθέτει το σύνηθες επίμηκες σχήμα, αλλά ένα πιο ακανόνιστο και συμμετρικό. Το δωμάτιο αυτό εντοπίζεται ασβεστωμένο και με μεγαλύτερο ύψος από αυτό στα ανατολικά του, το οποίο παραμένει ανεπίχριστο. Τη σύνθεση συμπληρώνουν στα δυτικά ένας φούρνος, και νότια μια περιφραγμένη αυλή, της οποίας το στέγαστρο μοιάζει να έχει καταρεύσει.

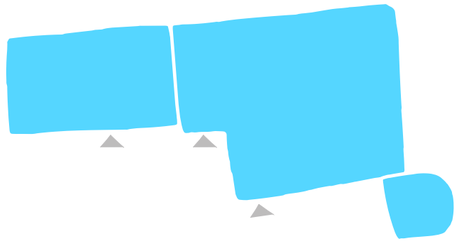

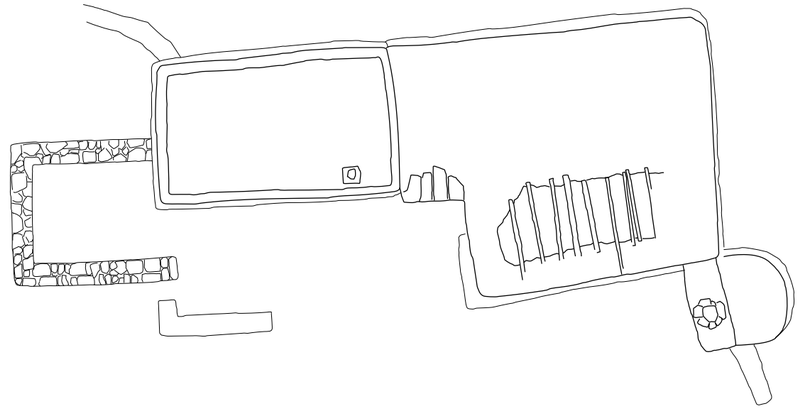
Στο ύψωμα, το κελί δεσπόζει πάνω από την παραλία «Φυλάδι»

4. Παραλία Φυλάδι

Στα βορειοδυτικά των δύο παραπάνω κελιών στην τοποθεσία «Φυλάδι» βρίσκεται και το παρακάτω κελί. Το κελί έχει νότιο προσανατολισμό και η σύνθεση του αναπτύσσεται γραμμικά με μια ελαφριά μετατόπιση. Το κεντρικό δωμάτιο εντοπίζεται ασβεστωμένο ενώ τα υπόλοιπα ανεπίχριστα. Η αυλή ορίζεται από ξερολιθιές ενώ από την σύνθεση δεν απουσιάζει ο φούρνος.

Νότια άποψη του κελιού στην τοποθεσία «Φυλλάδι»

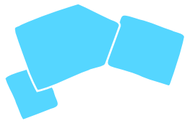
Ανατολική άποψη του κελιού στην τοποθεσία «Φυλλάδι»

Ξερολιθιές και άλλες κατασκευές όπως στάβλοι περιμετρικά του κελιού

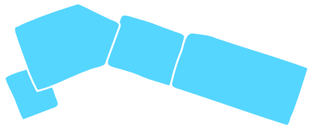
5. Παραλία Σκίνος

Το παρακάτω κελί εντοπίζεται κοντά στην παραλία Σκίνος στο νότιο τμήμα του νησιού. Η σύνθεση αναπτύσσεται γραμμικά με μία ελαφριά στροφή σχηματίζοντας ένα σχηματισμό τύπου Γ και προσανατολισμό νότιο. Μεταγενέστερα τοποθετούνται προσθήκες στο βόρειο τμήμα του κελιού. Η αυλή στο νότιο τμήμα καλύπτεται με καλαμωτή.

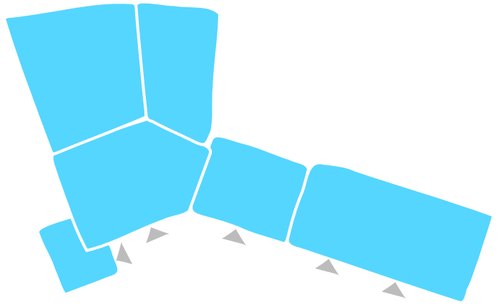
Εξέλιξη κελιού

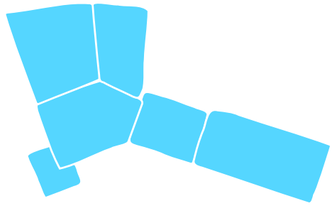

φάση α΄

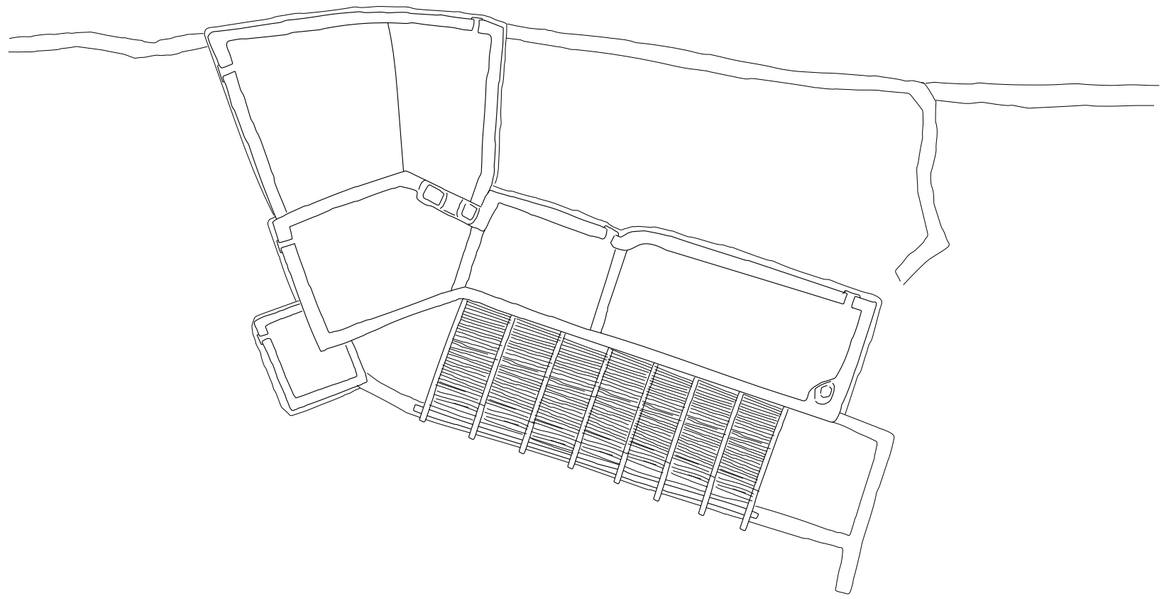

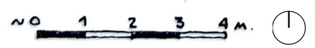
φάση β΄

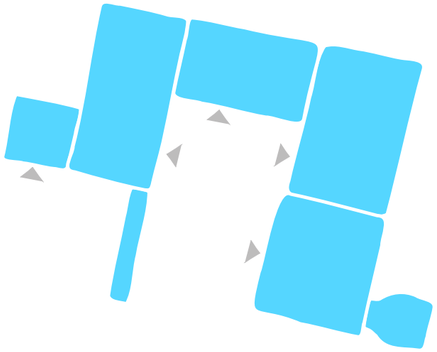
φάση γ΄

6. Ναυάγιο

Στο βόρειο μέτωπο του νότιου τμήματος (κάτω Δήλες) του νησιού εντοπίζεται στην τοποθεσία με τοπωνύμιο «Ναυάγιο» το παρακάτω κελί. Ο νότιος προσανατολισμός επιβεβαιώνεται και σε αυτή την περίπτωση. Επιπλέον όπως φαίνεται και από τις παρακάτω φάσεις εξέλιξης του ο σχηματισμός Π εμφανίζεται εξ αρχής και διατηρείται και με τις μεταγενέστερες προσθήκες. Αυτή την φορά το κελί δεν επεκτείνεται κατά μήκος. Οι νέες προσθήκες τοποθετούνται στην κάθετη διεύθυνση δημιουργώντας μια αυλή με μεγαλύτερο βάθος. Την συνθεσή συμπληρώνουν τέσσερα δωμάτια, μια κουζίνα εξωτερική εντός της αυλής, ένας φούρνος και ένας χώρος υγιεινής..

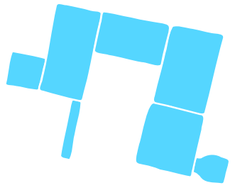
Εξέλιξη κελιού

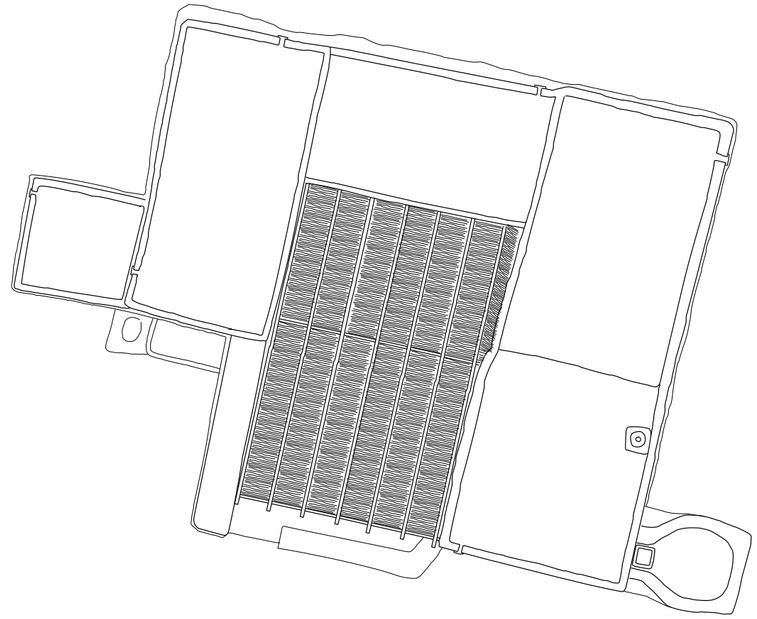
φάση α΄

φάση β΄

φάση γ΄

άποψη από αλογόπορτες και εσωτερικό δωματίου με εσοχέςνα λειτουργούν ως αποθη-κευτικοί χώροι

άποψη παραθύρου εσωτερικά

άποψη του μαγειρείου στο εσωτερικό της αυλής

άποψη από το εσωτερικό της αυλής

Το κελί κοντά στην προβλήτα «Ναυάγιο»

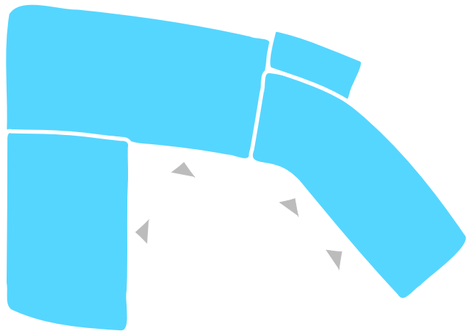

Οι ανάγλυφες ασβεστωμένες όψεις και οι σκιάσεις που αποδίδουν

Άποψη κατασκεύης που προσαρτάται στο φυσικό βράχο

7. Λυγιά

Το παρακάτω κελί εντοπίζεται στο βόρειο τμήμα του νησιού (πάνω Δήλες) πολύ κοντά στο «λαιμό» που συνδέει το βόρειο και το νότιο τμήμα του, σε κοντινή απόσταση από την παραλία «Λυγιά». Ο προσανατολισμός είναι νότιος, το αρχικό κελί αποκτά το σχηματισμό Γ με την προσθήκη ενός δωματίου στα δυτικά του. Την σημερινή του σύνθεση θα συμπληρώσει άλλη μια προσθήκη στα ανατολικά, ένα δωμάτιο το οποίο καμπυλώνει με τρόπο τέτοιο ώστε να αγκαλιάσει την αυλή εσωτερικά και να δημιουργήσει ένα σχηματισμό που παραπέμπει και εδώ σε Π. Η αυλή καλύπτεται με καλάμια και κληματαριά.

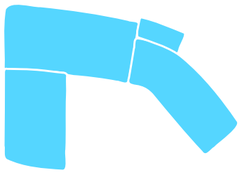
Εξέλιξη κελιού

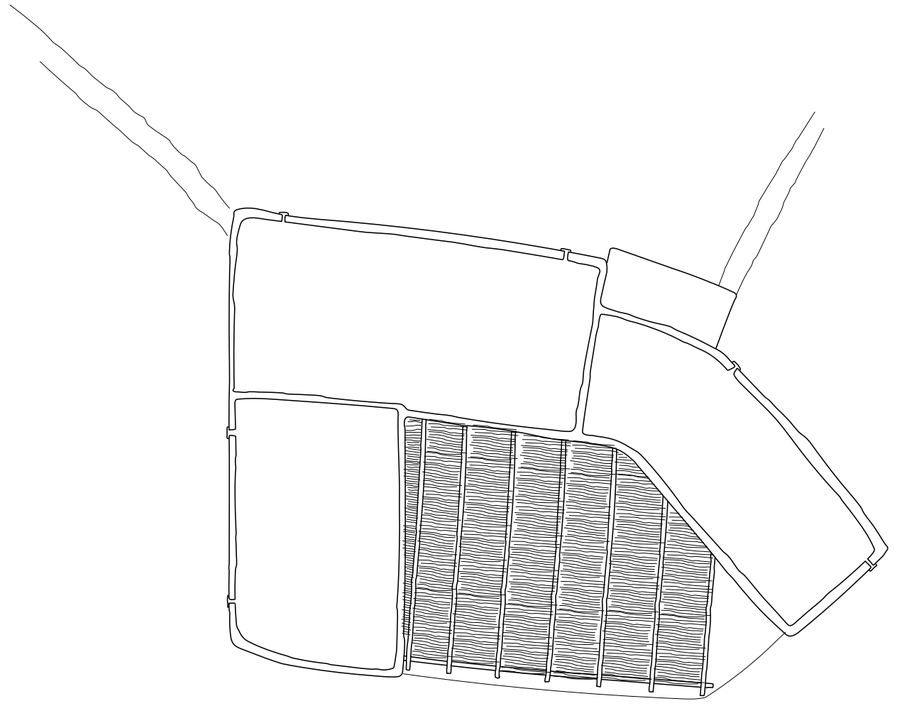
φάση α΄

φάση β΄

φάση γ΄

άποψη του κελιού

θέα προς τη θάλασσα υπό τη σκιά της κληματαριάς

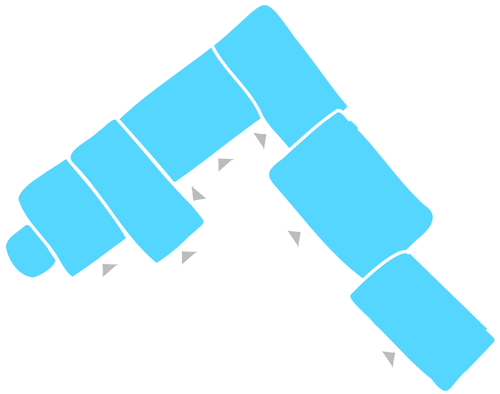
Απόψεις από την παραλία Λυγιά

Το κελί κοντά στην παραλία «Λυγιά»

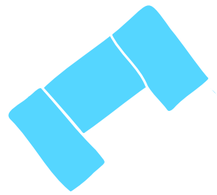

8. Αγία Τριάδα

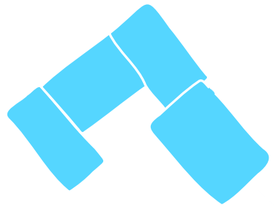
Στο βόρειο τμήμα (Άνω Δήλες) της Ρήνειας παρατηρείται μία πύκνωση των κελιών στην περιοχή της Αγίας Τριάδας και κατά μήκος της διαδρομής που την συνδέει με την προβλήτα στην τοποθεσία «Κάσαρη». Το παρακάτω κελί εχει νοτιοανατολικό προσανατολισμό και αρχικό σχηματισμό Π. Στην συνέχεια δωμάτια προστίθενται τόσο στη νοτιοανατολική όσο και τη νοτιοδυτική διεύθυνση με τρόπο τότε ώστε η τελική σύνθεση να έχει ε΄να σχηματισμό τύπου Γ και σύνολο επτά δωματίων.

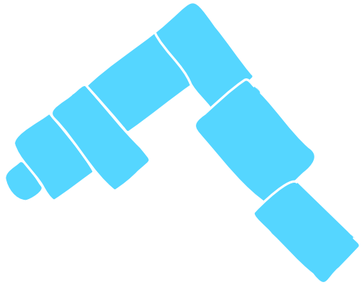
Εξέλιξη κελιού

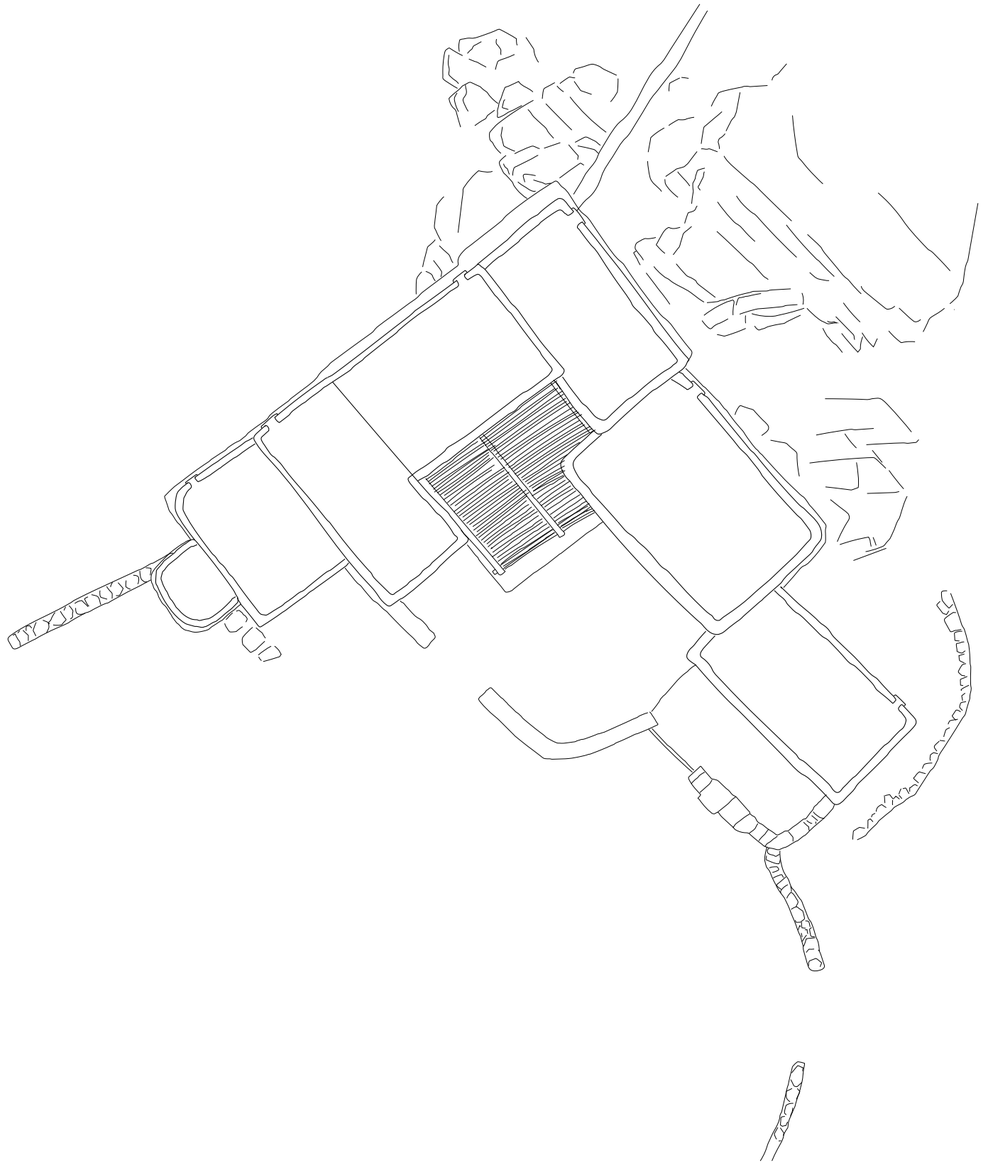
φάση α΄

φάση β΄

φάση γ΄

Απόψη του κελιού

Απόψη εσωτερικά της αυλής

Νότια απόψη του κελιού

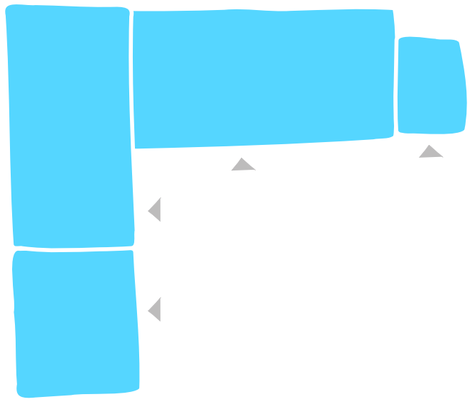

ομαλή προσάρτηση των όγκων στις υψομετρικές καμπύλες

Πανοραμική άποψη του κελιού στην τοποθεσία «Αγία Τριάδα» και η αντίθεση του τοπίου της Ρήνειας με αυτό της Μυκόνου, όπως διακρίνεται στο βάθος

9. Αγία Τριάδα

Το παρακάτω κελί εντοπίζεται επίσης στην τοποθεσία «Αγία Τριάδα». Το κελί αρχικά τοποθετείται με νότιο προσανατολισμό. Στις συνέχεια οι νεότερες προσθήκες θα ενταχθούν στην σύνθεση δημιουργώντα ένα σχηματισμό τύπου Γ με προσανατολισμό νοτιοανατολικό και σύνολο τριών δωματίων.

Εξέλιξη κελιού

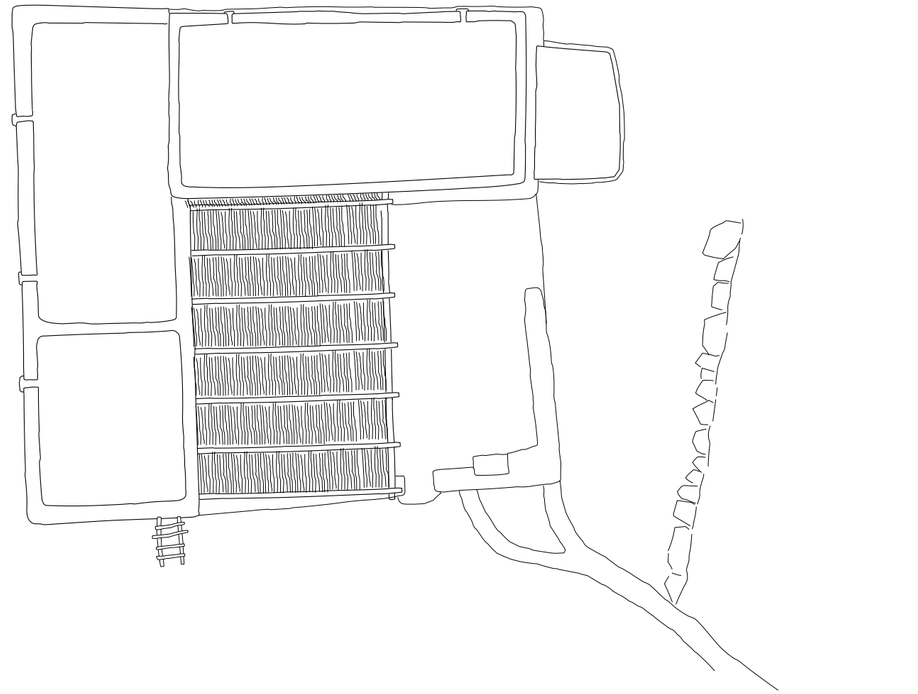
φάση α΄

φάση β΄

φάση γ΄

Συμπεράσματα

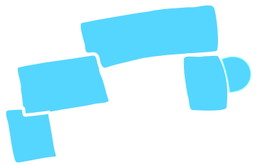
Από την ανάλυση των παραπάνω κελιών μπορούν να εξαχθούν κάποια συμπεράσματα σχετικά με χαρακτηριστικά τυπολογικά τους γνωρίσματα.

Αρχικά σε σχέση με τον προσανατολισμό, παρατηρούμε πως χωρίς εξαιρέσεις επιλέγεται ο νότιος, με μερικές διαφοροποιήσεις όπως νοτιοανατολικός ή νοτιοδυτικός που σχετίζεται με την γεωμορφολογία του τοπίου όπου κατασκευάζεται το κελί. Αυτό συμβαίνει σε μια προσπάθεια να αποφύγουν τους ισχυρούς βόρειους ανέμους της περιοχής όπως είναι και τα καλοκαιρινά μελτέμια. Επιπλέον αυτή η διάθεση για αποφυγή του βορρά διαμορφώνει με αντίστοιχο τρόπο και τις βορινές όψεις των κελιών, στις οποίες παρατηρούνται ελάχιστα παράθυρα, μικρότερου μεγέθους από ότι συνήθως.

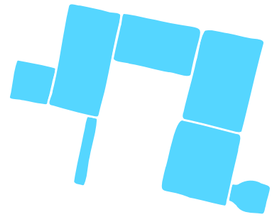
Τα κελιά αποτελούν συνθέσεις επί μέρους δωματίων με επίμηκες σχήμα. Οι συνθέσεις αυτές μπορεί να περιλαμβάνουν ένα, δύο ακόμη και οκτώ δωμάτια. Οι όγκοι συνήθως τοποθετούνται με ελαφριά μετατόπιση από τους γειτονικούς τους και παρατίθενται σε σχηματισμούς είτε γραμμικούς, είτε τύπου Γ ή Π. Στο εσωτερικό τους σχηματίζεται αυλή με νότιο προσανατολισμό η οποία καλύπτεται με καλαμωτή ή και κληματαριά. Συνήθως το μαγειρείο τοποθετείται εξωτερικά στην αυλή ενώ τα δωμάτια είναι ανεξάρτητοι χώροι χωρίς εσωτερικές συνδέσεις. Η πρόσβαση σε αυτά πραγματοποιείται εξωτερικά δια μέσου της αυλής.

Ενδιαφέρον ακόμη παρουσιάζουν τα διαφορετικά τους ύψη που προσθέτουν επιπλέον ογκοπλαστικό ενδιαφέρον, αλλά σχετίζονται και με την διαχείριση του νερού της βροχής. Τα κελιά εμφανίζονται ασβεστωμένα, ενώ κατά περίπτωση παρατηρείται στις συνθέσεις να ασβεστώνονται κατά προτεραιότητα ορισμένα δωμάτια ανάλογα με τη χρήση τους.

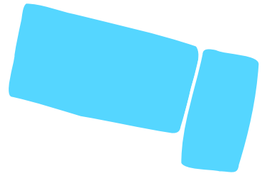
Ένα άλλο ενδιαφέρον στοιχείο είναι η παντελής αδιαφορία για τη συμμετρία. Δεν υπάρχει καμία επιρροή από τη λόγια αρχιτεκτονική και τόσο η διάταξη της κάτοψης όσο και των όψεων προκύπτει από τη λειτουργία.

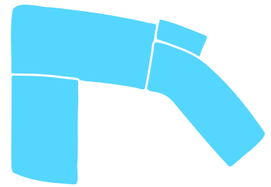
Πικραγγουριά

Ναυάγιο

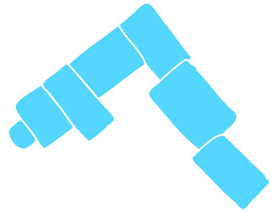
Φυλαδι α΄

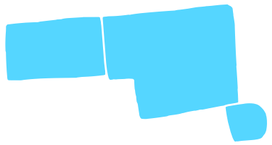
Λυγιά

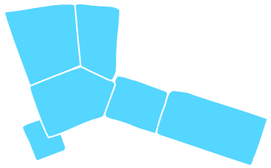
Φυλαδι β΄

Αγία Τριάδα α΄

Φυλαδι γ΄

Σκίνος

Αγία Τριάδα β΄

Τα κελιά της Δήλου

Ανάλυση κελιών της Δήλου και τυπολογικός παραλληλισμός με αυτά της Ρήνειας

Ανάλυση κελιών της Δήλου και τυπολογικός παραλληλισμός με αυτά της Ρήνειας

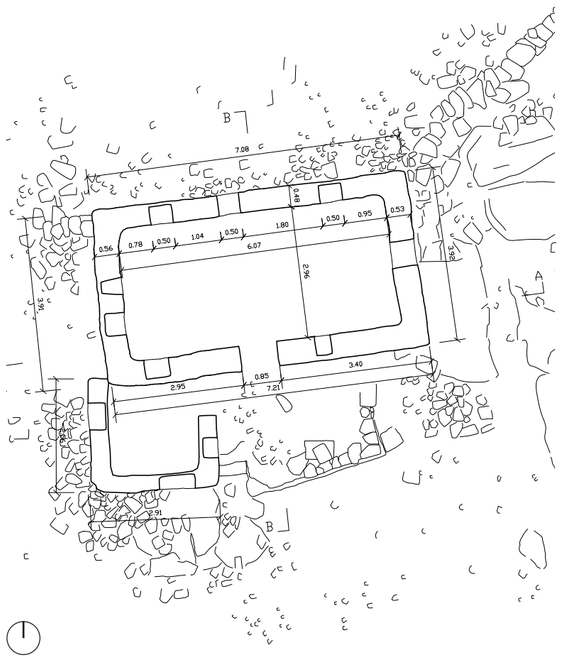
Η Ρήνεια όπως ήδη έχει αναφερθεί από τα αρχαία χρόνια μοιάζει άρρηκτα συνδεδεμένη με την Δήλο. Αναπτύσσεται ως μέρος της δηλιακής πολιτείας παραλαμβάνοντας την νεκρόπολη της Δήλου αλλά και τμήμα της οικονομίας με τους Δηλίους να εκμεταλλεύονται τα εδάφη της Ρήνειας αναπτύσσοντας σε αυτά γεωργική και κτηνοτροφική δραστηριότητα.

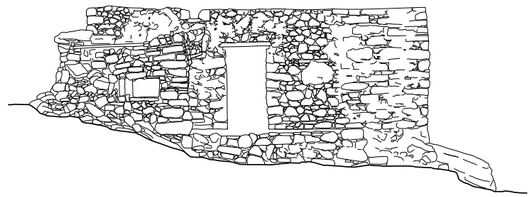
Στα νεότερα χρόνια στην συνείδηση των ντόπιων η Δήλος και Ρήνεια παραμένουν ένα σύμπλεγμα, αποκαλούμενα και ως Δήλες, μεγάλες Δήλες, η Ρήνεια και μικρές Δήλες, η Δήλος. Υπό αυτό το πρίσμα της ανάγνωσης δηλαδή των δύο νησιών ως ένα σύνολο, η διαδικασία κατάτμησης σε παρτίδες αλλά και κατασκευής κελιών που πραγματοποιήθηκε στην Ρήνεια, όμοια πραγματοποιήθηκε και στην Δήλο. Εμπόδιο δεν αποτέλεσε το εκτενέστατο αρχαιολογικό αποτύπωμα στο νησί ούτε και η αρκετά μικρότερη έκταση της Δήλου (3,4 τ.χλμ.), την στιγμή που η έκταση της Ρήνειας αγγίζει τα 14 τ.χλμ.

Για την τυπολογική σύγκριση επιλέγονται δύο κελιά από το βόρειο τμήμα της Δήλου γνωστά και με το προσωνύμιο ως «κελία Μαδούπα». Τα κελιά αυτά αποτελούνται από ένα κυρίως δωμάτιο και επί μέρους δωμάτια με βοηθητικές χρήσεις, να αναπτύσσονται παραθετικά. Οι διαστάσεις τους περιλαμβάνουν καθαρά ύψη λίγο πάνω από τα 2μ. και πλάτος που δεν ξεπερνά τα 3μ. Στην λιθοδομή εντοπίζονται παρά τις φθορές τμήματα ασβεστώματος τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό ιδίως των κεντρικών δωματίων. Τα παράθυρα έχουν και αυτά μικρές διαστάσεις με πλάτος περί τα 0,5μ. και ύψος περί τα 0,70μ. Χαρακτηριστικό τυπολογικό στοιχείο αποτελούν επιπλέον και οι εσοχές εσωτερικά στη λιθοδομή. Η πρόσβαση στα επιμέρους δωμάτια γίνεται εξωτερικά από τον υπαίθριο χώρο της αυλής. Η στέγη αποτελείται από πελεκητά ξύλινα δοκάρια τοποθετημένα κάθετα στην μικρή διάσταση των δωματίων, ενώ ακολουθούν στρώση από καλάμια, φύκια και χώμα.

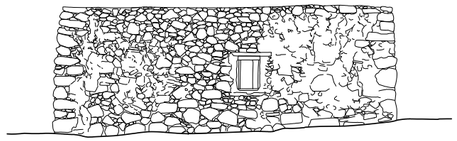

Κελί α΄

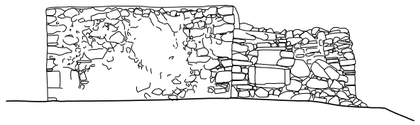

ΝΟΤΙΑ ΟΨΗ

ΒΟΡΕΙΑ ΟΨΗ

ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΟΨΗ

ΔΥΤΙΚΗ ΟΨΗ

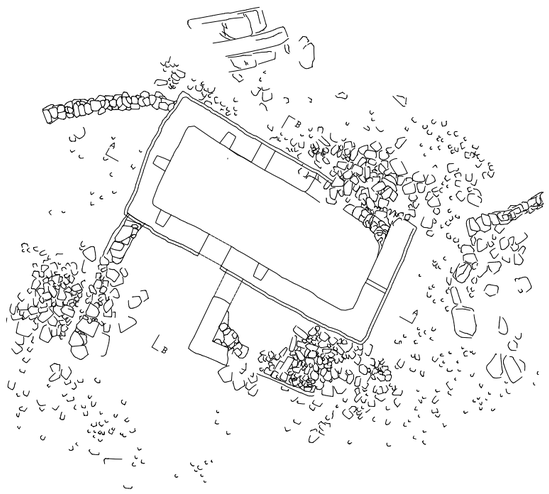

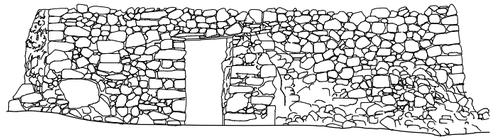
λεπτομέρεια στέγης

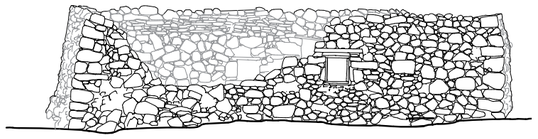

Κελί β΄

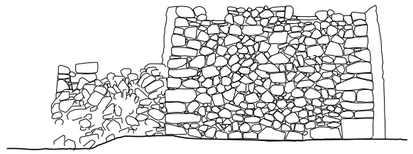
ΝΟΤΙΑ ΟΨΗ

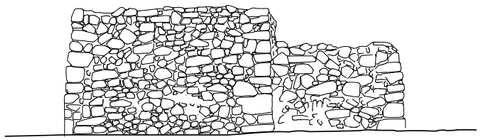
ΒΟΡΕΙΑ ΟΨΗ

εσοχές

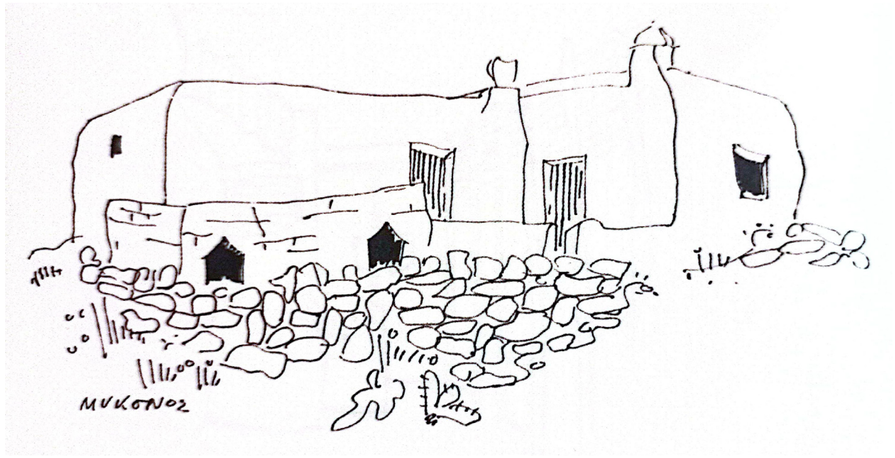
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΟΨΗ

ΔΥΤΙΚΗ ΟΨΗ

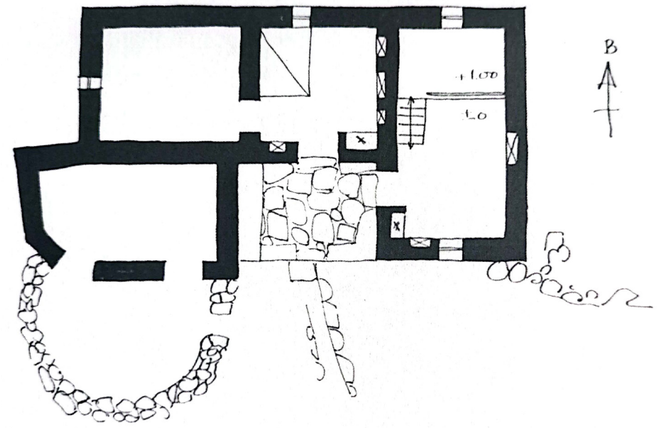

1. Α. Κωνσταντινίδης "χωριό" στην Μύκονο.

Οι αγροικίες στις Κυκλαδες

Τα χωριά της Μυκόνου, οι αγροικίες στην Τζιά και οι θεμωνιές της Σύρου

2. Α. Κωνσταντινίδης "χωριό" στην Μύκονο.

πηγές σχεδίων 1,2, : Άρης Κωνσταντινίδης, (2011), Δύο «Χωριά» απο την Μύκονο - Τα παλιά αθηναικά σπίτια - Ξωκλήσσια της Μυκόνου, Ηράκλειο, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.

Τα χωριά της Μυκόνου

Οι Κυκλάδες συγκροτούν ένα μοναδικό τοπίο, αποτελούμενο από ένα σύμπλεγμα νησιών με κοινά χαρακτηριστικά αλλά και την νησιώτικότητα να προσδίδει σε καθένα από αυτά ένα μοναδικό χαρακτήρα.

Η επιθυμία για αγροτική εκμετάλλευση των εύφορων εκτάσεων των νησιών γέννησε την ανάγκη για την κατασκευή των αγροικιών, για περιστασιακή συνήθως διαμονή, μακριά από τα χωριά και τα κάστρα των νησιών. Αυτή η κοινή ανάγκη εκμετάλλευσης της γης παρήγαγε τον τύπο της αγροικίας, ο οποίος ωστόσο αποδόθηκε μοναδικά σε κάθε νησί παραλαμβάνοντας τις ιδιαιτερότητες και την ταυτότητα κάθε νησιού και των ανθρώπων του.

Οι αγροικίες της Μυκόνου γνωστές και ως «χωριά» λευκές, ασβεστωμένες ξεπροβάλλουν πάνω στο λιτό τοπίο της Μυκόνου. Τα χωριά αποτελούνται από συνθέσεις μικρότερων κτισμάτων με επίμηκες σχήμα, διατεταγμένα παραθετικά σε σχηματισμούς τέτοιους που να αποδίδουν μια αυλή στο νότιο τμήμα του, προστατευμένη από τους βορινούς ανέμους. Οι αγροικίες περιλαμβάνουν το σπίτι με τα διάφορα δωμάτια, στο νότιο τμήμα την αυλή, μερικώς στεγασμένη με ξύλινο στέγαστρο, καλάμια ίσως και κληματαριά, τον φούρνο, τους στάβλους, το αλώνι, και τις ξερολιθιές να οργανώνουν το τοπίο.

Η σύνθεση αναπτύσσεται με κτίσματα διαφορετικών εποχών με διαφορετικά ύψη να διατάσσονται παραθετικά σε σχηματισμούς Γ, Π ή και πιο πολύπλοκους. Η λιθοδομή ασβεστώνεται αποδίδοντας ανάγλυφες λευκές όψεις, ενώ για την στέγαση χρησιμοποιούνται δοκάρια, καλάμια, φύκια,και χώμα. Τα παράθυρα μικρά, οργανικά τοποθετημένα στις όψεις αποφεύγοντας τον βορρά. Η είσοδος στο εσωτερικό των δωματίων πραγματοποιείται εξωτερικά από την πλευρά αυλής.[1]

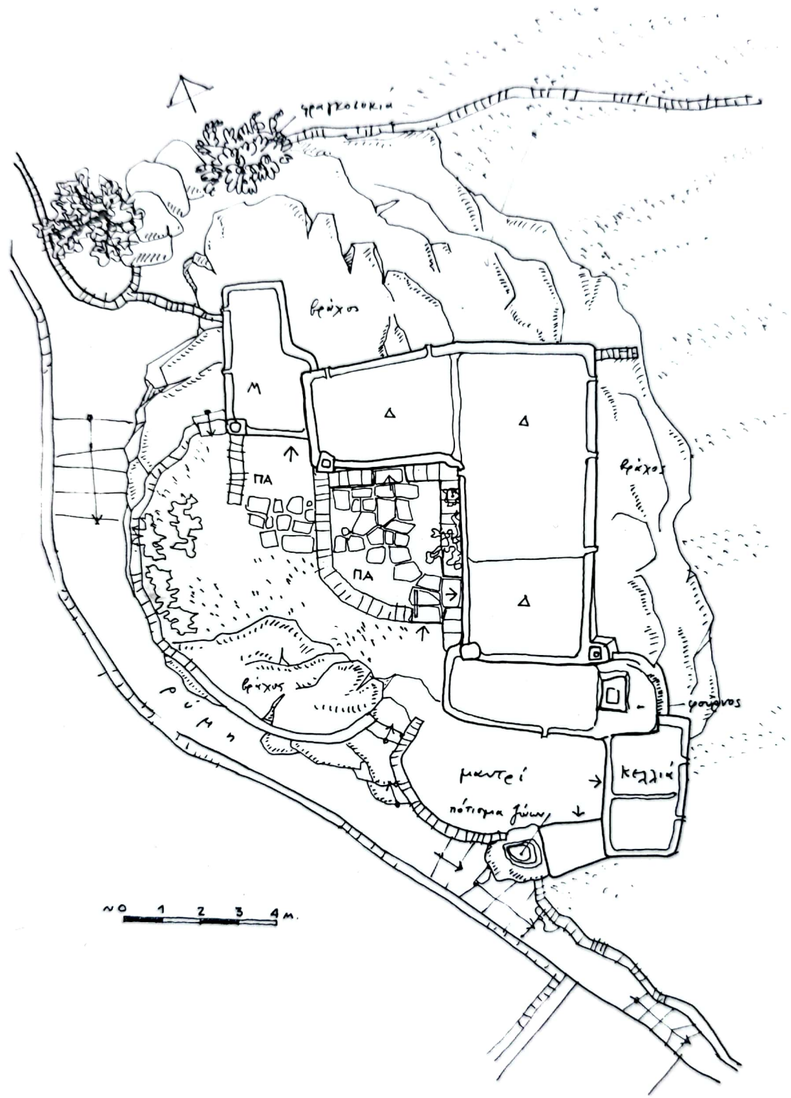
[1] Αριστείδης Ρωμανός, (1983), *Ελληνική Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική | Μύκονος*, Αθήνα, Μέλισσα.

1. 2. 3. Γ. Σκουρογιάννης, χωριά της Μυκόνου.

4. Α. Ρωμανός "χωριό" στην Άνω Μερά θεμελιωμένο πάνω σε βράχο

πηγές εικόνων και σχεδίων 1,2,3,4 : Αριστείδης Ρωμανός, (1983), *Ελληνική Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική | Μύκονος*, Αθήνα, Μέλισσα.

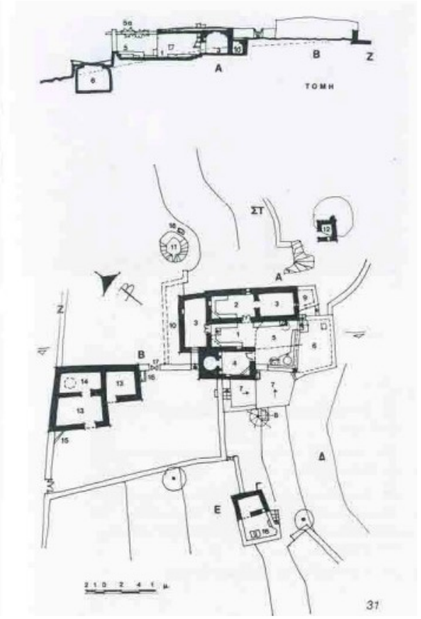
Οι αγροικίες στην Τζιά

Στην Τζιά οι αγροικίες μοιάζουν να αποτελούν συνθέσεις δύο κυρίως επιμέρους μονάδων όπως είναι το στεγάδι και το σταβλί. Πρόκειται για μακρόστενα δωμάτια διαστάσεων 2.50 x 5.50μ από ξηρή λιθοδομή, εσωτερικά επικλινή με εκφορικό σύστημα. Το στεγάδι διαθέτει την μία μικρή του πλευρά ανοικτή ενώ το σταβλί είναι κλειστό και από τις τέσσερις πλευρές.

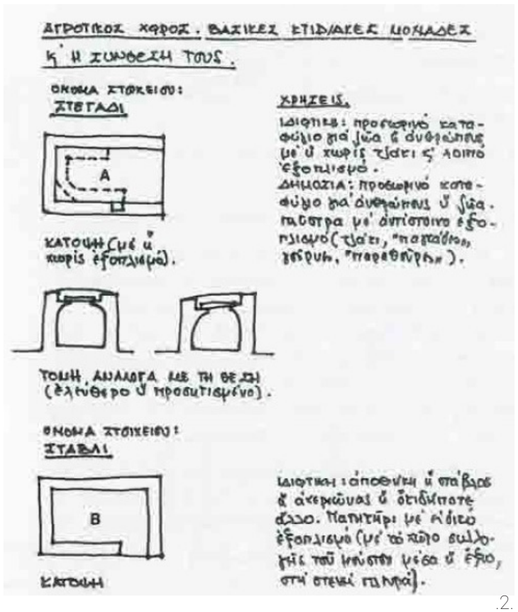
Τα ανοίγματα είναι μικρά και λιγοστά, παράθυρα στις μικρές πλευρές και πόρτες στις μεγάλες, ενώ στο εσωτερικό τους παρατηρούνται εσοχές, οι «παραθούρες» όταν είναι απλές και τα ντουλάπια όταν πρόκειται για διπλού ύψους με χώρισμα στην μέση και ξύλινα ανοιγόμενα φύλλα. Το εσωτερικό συμπληρώνεται από τζάκι, συνήθως στην γωνιά και κατά περίπτωση κάποια κτιστά καθίσματα, πάγκους,πεζούλια. Επιπλέον χαρακτηριστικό γνώρισμα των αγροικιών της Τζιάς αποτελούν και οι φούρνοι οι οποίοι συχνά διαθέτουν ξεχωριστό δωμάτιο, στεγάδι.

Καθοριστικό ρόλο κατέχει ο προσανατολισμός ο οποίος και στις αγροικίες της Τζιάς είναι νότιος ή και νοτιοανατολικός, ενώ η διάταξη των όγκων είναι τέτα ώστε να δημιουργείται μια νότια αυλή προστατευμένη από τον βοριά.[1]

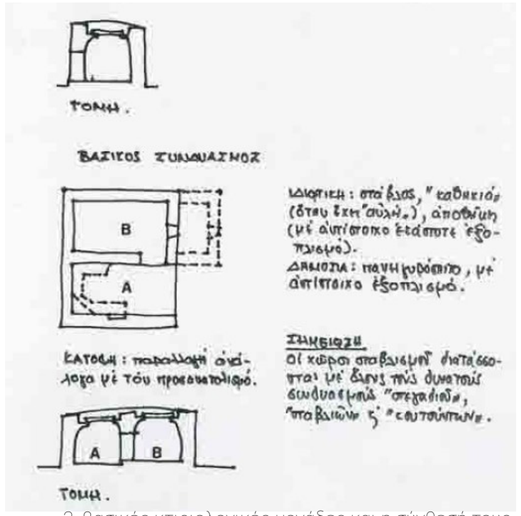
[1]Ράνια Κλουτσινιώτη, Νικόλας Φαράκλας, (1981), *Ελληνική Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική | Τζιά*, Αθήνα, Μέλισσα.

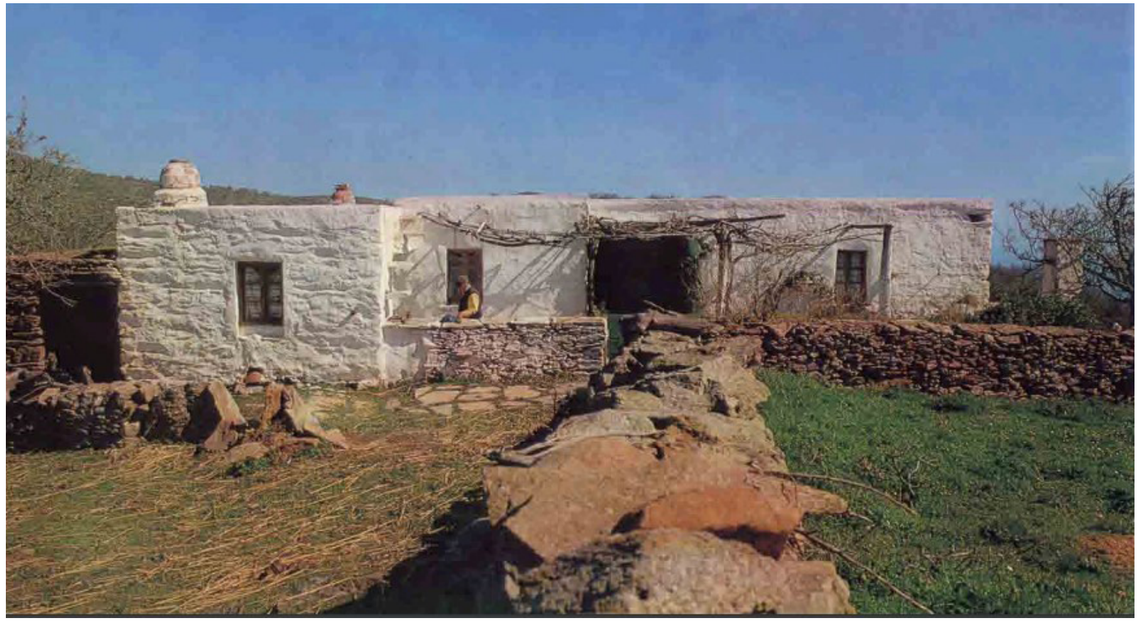
1.

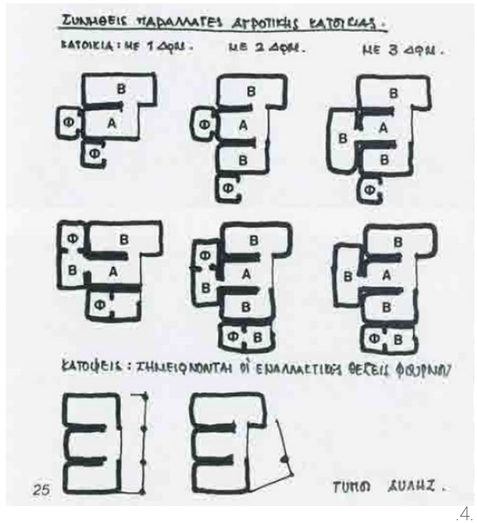
.2.

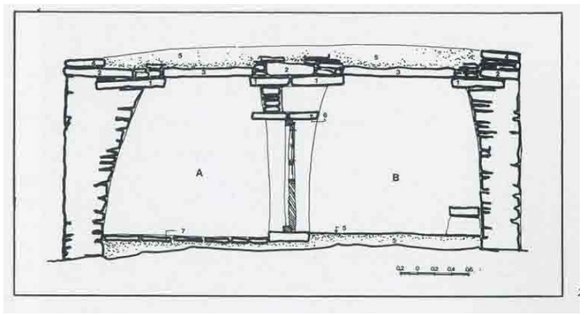
3. βασικές κτιριολογικές μονάδες και η σύνθεσή τους.

5. Μανόλης Βερνάρδος, αγροικία στον Αστρά , Τζιά.

.4.

6. αγροτικός χώρος , κατασκευαστικό σκίτσο (Α: «στεγάδι», Β: «σταβλί»)

πηγές εικόνων και σχεδίων 1,2,3,4,5,6 Ράνια Κλουτσινιώτη, Νικόλας Φαράκλας, (1981), *Ελληνική Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική | Τζιά*, Αθήνα, Μέλισσα.

Οι θεμωνιές της Σύρου

Στην Σύρο μέχρι και την σύσταση του Ελληνικού κράτους ο μοναδικός οικισμός ήταν η Άνω Σύρος ή «κάστρο» που παρείχε ασφάλεια στους ντόπιους έναντι πειρατικών και ληστρικών επιδρομών. Το υπόλοιπο νησί είχε υποδιαιρεθεί σε εκτάσεις γης της «εγκαιριές», τις πρόσφορες για καλλιέργεια, και τις «σκληρές», τις πετρώδεις που προσφέρονταν για κτηνοτροφία. Εκεί συναντώνται τα μιτάτα, κτίσματα από αργολιθοδομή τα οποία συνήθως εντάσσονται σε τμήματα φυσικών βράχων.

Στην ευρύτερη έκταση του νησιού συναντώνται οι «θεμωνιες», ένα σύνολο αγροτικών κτισμάτων σε σχήμα Γ, αποτελούμενο από την κυρίως θεμωνιά που χρησιμοποιούνταν για την αποθήκευση εργαλείων κ.α. αλλά και για την ανάπαυση ή ίσως και διαμονή. Στην μικρή πλευρά του Γ της κυρίως θεμωνιάς προστίθεται ο στάβλος, ενώ η αυλή που σχηματίζεται εσωτερικά περιφράσσεται.

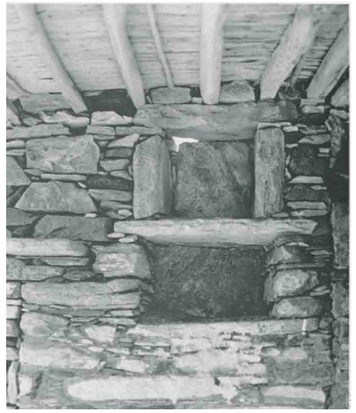
Από την ίδρυση του Ελληνικού κράτους και έπειτα οι επιδρομές στο νησί παύουν και οι Συριανοί αφήνουν το κάστρο και γενναία καταλαμβάνουν την ενδοχώρα. Με την απουσία του κινδύνου των επιδρομών, και για την αποφυγή του κόπου και του χρόνου της επιστροφής στο κάστρο, ξεκινούν να διαμένουν στις θεμωνιές για μέρες. Έτσι πολλές θεμωνιές σταδιακά μετατρέπονται σε κατοικίες, και όπου δεν επαρκούν κατασκευάζονται νέες στα πρότυπα των θεμωνιών. Η εγκατάσταση στην εξοχή σταδιακά αποκτά έναν πιο μόνιμο χαρακτήρα και οδηγεί στο σχηματισμό ενοριών.

Οι αγροικίες διατηρούν το σχηματισμό Γ, το κύριο σκέλος, παράλληλα με τις υψομετρικές καμπύλες, περιλαμβάνει το καθιστικό και το υπνοδωμάτιο ενώ στο μικρό σκέλος εντοπίζεται η κουζίνα. Η αυλή που σχηματίζεται εσωτερικά με νότιο προσανατολισμό, καλύπτεται από καλαμωτή.

Τα κτίσματα κατασκευάζονται αρχικά από λιθοδομή χωρίς λάσπη ενώ σταδιακά προστίθεται λάσπη και ασβέστης. Για την κατασκευή του δώματος χρησιμοποιούνται ξύλινα δοκάρια συνήθως από κυπαρίσσι, καλάμια, φύκια, πατητό αργιλόχωμα και κατά περίπτωση θηραϊκή γη. Η λιθοδομή μένει ανεπίχριστη, ενώ αργότερα ασβεστώνεται με προτεραιότητα το εσωτερικό και στην συνέχεια και εξωτερικά. Τα παράθυρα μικρά και λίγα σε αριθμό, ενώ η είσοδος στα επιμέρους δωμάτια πραγματοποιείται εξωτερικά.[1]

1. Γ. Σκουρογιάννης, συγκρότημα αγροτικών κτισμάτων στην Άνω Μεριά,

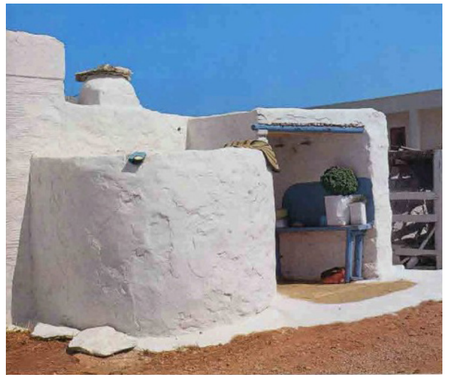

2. Γ. Σκουρογιάννης, εσωτερικό θεμωνιάς.

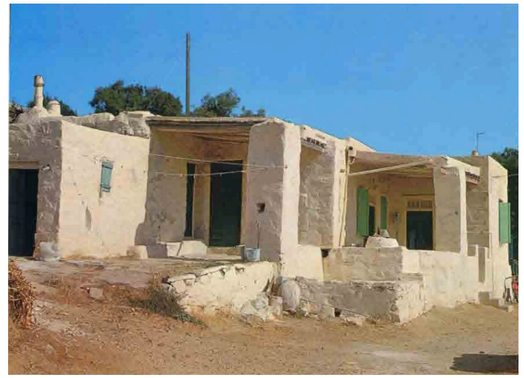
[1]Αναστάσιος Κάρτας, (1982), *Ελληνική Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική | Σύρος*, Αθήνα, Μέλισσα.

3. Γ. Σκουρογιάννης, αγροτικά κτίσματα και ξερολιθιές να οργανώνουν τις εγκαιριές.

4. Γ. Σκουρογιάννης, αγροικία με φούρνο στη Φάμπρικα.

5. Γ. Σκουρογιάννης, αγροικία στη Βάρη.

πηγές εικόνων 1,2,3,4,5 Αναστάσιος Κάρτας, (1982), *Ελληνική Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική | Σύρος*, Αθήνα, Μέλισσα.

1. Γ. Σκουρογιάννης, σύνθεση αγροτικών κτισμάτων στην Πάρο.

2. Γ. Σκουρογιάννης, θημωνιά με αλώνι στη Σίφνο.

3. Γ. Σκουρογιάννης,κτίσματα και αγροτικό τοπίο της Πάρου.

4. Γ. Σκουρογιάννης,αγροτικό σπίτι με κτιστή αυλή στο Έξω Βουνί, Άνδρου.

5. Γ. Σκουρογιάννης, συγκρότημα αγροτικών κατοικιών στην Πάρο.

πηγές εικόνων 1,3,5 : Μάρω Φιλίππα-Αποστόλου, (1982), *Ελληνική Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική | Πάρος*, Αθήνα, Μέλισσα.
2 : Αναστασία Τζάκου, (1982), *Ελληνική Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική | Σίφνος*, Αθήνα, Μέλισσα.
4 : Αγγελική Χαριτωνίδου, (2001), *Ελληνική Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική | Άνδρος*, Αθήνα, Μέλισσα.

Το τοπίο σήμερα

Η κατοίκηση στα κελιά σήμερα

Η κατοίκηση στα κελιά σήμερα

Η ζωή στη Ρήνεια συνεχίζεται με ένα τρόπο που θυμίζει περασμένες εποχές. Τα κελιά αποτελούν το ζωτικό κύτταρο του νησιού. Οι ντόπιοι τα συντηρούν και μαζί με τα κελιά συντηρούν μια παράδοση κατοίκησης, που προάγει το ελάχιστο, με σεβασμό και ευαισθησία πάνω στο μικρό αυτό κυκλαδίτικο νησί.

Το τοπίο μοιάζει ανέγγιχτο στον χρόνο, ξερολιθιές, κελιά και μαντριά, άλλα συντηρημένα και άλλα αφημένα να γερνούν πάνω στο νησί εναποθέτοντας πίσω τα υλικά τους, πέτρες, ξύλα και καλάμια. Κοπάδια από πρόβατα περιφέρονται στο νησί αναζητώντας τροφή και νερό στις λάκκες. Τα κτήρια του λοιμοκαθαρτηρίου κι αυτά παραδομένα στην αλμύρα.

Οι αρχαιότητες από την άλλη πλευρά έρχονται στο φως, αποκαλύπτοντας στοιχεία, ξεδιπλώνοντας την ιστορία του νησιού και όχι μόνο. Οι ντόπιοι με ενδιαφέρον αγκαλιάζουν την προσπάθεια αυτή. Διαθέτουν τα κελιά τους προς φιλοξενία, μοιράζονται γνώσεις και ιστορίες τους απ' το νησί, ενώ τα κελιά πάντα αποτελούν ένα φιλόξενο καταφύγιο για τους ερευνητές που αναζητούν λίγη σκιά και δροσιά ειδικά τους καλοκαιρινούς μήνες.

Στην Ρήνεια υπάρχουν μόνο μονοπάτια και κάποιοι χωματόδρομοι στα ίχνη μεγαλύτερων μονοπατιών. Η μετακίνηση εξακολουθεί να πραγματοποιείται πεζή ή με τρακτέρ. Η σύνδεση του νησιού είναι περιορισμένη και αρκείται σε κάποια δρομολόγια του σκάφους του σκάφους του αγροτικού συνεταιρισμού.

Η Ρήνεια και η Μύκονος σχηματίζουν ένα δίπολο του οποίου η μεταβολή στο χρόνο παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Η Ρήνεια στο παρελθόν ήταν συνδεδεμένη στο θυμικό των κατοίκων με τον μόχθο, την σκληρή αγροτική ζωή. Ενώ σήμερα με την αγροτική δραστηριότητα να βρίσκεται σε υποχώρηση το δίπολο αυτό μοιάζει να μετατοπίζεται και τη Ρήνεια σταδιακά να αποτελεί περισσότερο ένα χώρο ανάπαυσης και χαλάρωσης στην εξοχή. Μια απόδραση από την αστικοποιημένη πλέον Μύκονο, που ήδη υφίσταται τις συνέπειες του υπερτουρισμού.

Τα κελιά κι αυτά με τη σειρά τους είτε χρησιμοποιούμενα ως χώροι ξεκούρασης και αναψυχής, είτε ως υποστηρικτικά καταλύματα για τις αγροτικές δραστηριότητες, υφίστανται επεμβάσεις. Οι επεμβάσεις αυτές μπορεί να περιλαμβάνουν απλή συντήρηση και επισκευές στη φθορά του χρόνου, νεότερες προσθήκες δωματίων, ή και δεξαμενών και φωτοβολταϊκών πανέλων μιας και στο νησί απουσιάζει δίκτυο ηλεκτροδότησης και υδροδότησης.

ΑΓ. ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ν.Μ.14

FORD
5640

ΔΙΑΤΗΡΕΙΤΕ ΤΟΝ ΧΩΡΟ ΚΑΘΑΡΟ

ΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΛΕΥΡΙ
ΓΙΑ ΟΛΕΣ
ΤΙΣ ΧΡΗΣΕΙΣ
dirfys

Επίλογος

Επίλογος

Η δραστηριότητα στη Ρήνεια εξακολουθεί να σχετίζεται με την κτηνοτροφία και τη γεωργία που ωστόσο διαρκώς φθίνει παρά την υψηλή ζήτηση των προϊόντων στην περιοχή αλλά και την πληθώρα εύφορων εκτάσεων, οι οποίες μάλιστα προσφέρονται με εξαιρετικά ελκυστικούς όρους από τον Δήμο Μυκόνου. Ως εκ τούτου κρίνεται σκόπιμο να επανεκκινηθεί η αγροτική δραστηριότητα στο νησί.

Κάτι τέτοιο σαφώς σχετίζεται άμεσα και με τις αγροικίες του νησιού, τα κελιά. Αρκετά από αυτά έχουν ερημώσει, εγκαταλειφθεί ενώ πλέον ορισμένα από αυτά έχουν μετατραπεί σε εξοχικές κατοικίες. Τα κελιά αποτελούν το κύτταρο για την ανάπτυξη της ζωής στο νησί της Ρήνειας, ενώ ταυτόχρονα αποτελούν ένα μοναδικό δείγμα κυκλαδίτικης παραδοσιακής αρχιτεκτονικής που οφείλουμε να διαφυλάξουμε.

Τα κελιά χρειάζονται συντήρηση και αρκετά από αυτά, που έχουν ερημωθεί για χρόνια, απαιτούν επεμβάσεις αποκατάστασης. Για τον λόγο αυτό κρίθηκε σκόπιμο να προσδιοριστούν τα τυπολογικά αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά τους, ώστε οι επεμβάσεις αυτές να διατηρήσουν την ταυτότητα και να διαφυλάξουν τον μοναδικό αρχιτεκτονικό τους χαρακτήρα. Η καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης των κελιών θα λειτουργήσει αποτρεπτικά σε τυχόν μελλοντικές αυθαίρετες επεμβάσεις επί των κελιών.

Γίνεται λοιπόν αντιληπτό πως οι όποιες επεμβάσεις οφείλουν να πραγματοποιούνται, να εγκρίνονται και να ελέγχονται από καταρτισμένες αρμόδιες επιτροπές. Επιπλέον οι χρήστες σήμερα συχνά μοιάζουν απομακρυσμένοι από τις παραδοσιακές τεχνικές. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα για την συντήρηση των κελιών να χρησιμοποιούνται λανθασμένα υλικά, όπως τσιμεντιτικά κονιάματα και επιχρίσματα τα οποία είναι δομικά μη συνεργάσιμα με τις κατασκευές, και στερούν βιοκλιματικά χαρακτηριστικά όπως τις μοναδικές δυνατότητες διαπνοής και κατ' επέκταση δροσισμού των κελιών.

Βέβαια όπως παρατηρήθηκε από την μελέτη τους, τα κελιά χαρακτηρίζονται από μια δυναμική εξέλιξη στο χρόνο. Βοηθητικοί χώροι και δωμάτια προστίθενται παραθετικά, του κεντρικού δωματίου και της αυλής εξυπηρετώντας κάθε φορά τις ανάγκες χρήσης και χώρων όπως αυτές προκύπτουν. Αυτή η δυναμική έρχεται σε συμφωνία και με τις ανάγκες του σήμερα, επομένως όταν οι επεμβάσεις αυτές πραγματοποιούνται με την ανάλογη ευαισθησία και σεβασμό στον χαρακτήρα των κελιών μπορούν να γίνονται αποδεκτές, βοηθώντας έτσι στον εκσυγχρονισμό των κελιών με ορίζοντα να αποτελέσουν ένα ζωτικό κύτταρο για την ζωή και την ενεργοποίηση του αγροτικού τοπίου στο νησί.

Βιβλιογραφία

Αγγελική Χαριτωνίδου, (2001), *Ελληνική Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική | Άνδρος*, Αθήνα, Μέλισσα.

Αναστασία Τζάκου, (1982), *Ελληνική Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική | Σίφνος*, Αθήνα, Μέλισσα.

Αναστάσιος Κάρτας, (1982), *Ελληνική Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική | Σύρος*, Αθήνα, Μέλισσα.

Άρης Κωνσταντινίδης, (2011), *Δύο «Χωριά» απο την Μύκονο - Τα παλιά αθηναικά σπίτια - Ξωκλήσσια της Μυκόνου*, Ηράκλειο, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.

Άρης Κωνσταντινίδης, (2008), *Τα θεόχτιστα, τοπία και σπίτια στην σύγχρονη Ελλάδα*, Ηράκλειο, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.

Αριστείδης Ρωμανός, (1983), *Ελληνική Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική | Μύκονος*, Αθήνα, Μέλισσα.

Αρτίνος Αποστόλης, (2014), *Ελάχιστη Δομή, σκηνές της καλύβας*, Αθήνα, Κριτική.

Georg Simmel, Joachim Ritter, Ernst H. Gombrich, (2004), *Το Τοπίο*, Αθήνα, Ποταμός.

Amos Rapoport, (2010), *Ανώνυμη Αρχιτεκτονική και Πολιτιστικοί Παράγοντες*, Αθήνα, Μέλισσα.

Ελένη Μπονάτσου, (2018), *Τόπος τοπίο*, Αθήνα, Μέλισσα.

Μάρω Φιλίππα-Αποστόλου, (1982), *Ελληνική Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική | Πάρος*, Αθήνα, Μέλισσα.

Ντάπερ Όλφερτ, (2000), Δήλος Το νησί του φωτός, Αθήνα, Μίλητος.

Ντόρα Βασιλικού, (2006), *Οι ανασκαφές της Αρχαιολογικής Εταιρείας στις Κυκλάδες 1872-1910*, Αθήνα, Η εν Αθήναις Αρχαιολογική Εταιρεία.

Ράνια Κλουτσινιώτη, Νικόλας Φαράκλας, (1981), *Ελληνική Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική | Τζιά*, Αθήνα, Μέλισσα.

Παναγιώτης Χατζηδάκης, (2001), *Δήλος, οδηγός με αναπαραστάσεις - τα μηνμεία όπως ήταν και όπως είναι*, Αθήνα, Μούσες.

Άρθρα

Ρήνεια: Σημαντικές αρχαιότητες έρχονται στο φως
https://www.lifo.gr/culture/arxaiologia/rineia-simantikes-arhaiotites-erhontai-sto-fos

Ρήνεια, η άλλη Δήλος
https://www.kathimerini.gr/society/1081424/rineia-i-alli-dilos/

Δέσποινα Νάζου, (2006), Ανιχνεύοντας τις υλικές και συμβολικές μεταμορφώσεις του αγροτικού τοπίου στις κυκλάδες: Η Μύκονος «οι Δήλες»(Δήλος, Ρήνεια) η αμφίσημη αγροτικότητα και τα σύμβολα εντοπιότητας, Ηλεκτρονικά πρακτικά του 9ου Συνεδρίου της Εταιρείας Αγροτικής Οικονομίας, Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών.W

Όλα τα σχέδια και φωτογραφίες που περιλαμβάνονται στην παρούσα εργασία για τα οποία δεν αναφέρονται πηγές, αποτελούν προσωπικό έργο και παρουσιάζονται για πρώτη φορά.

